

FROM MAHENDRA SHANTILAL

તૈયાર થાય છે !

ચાલુ વર્ષના ઑક્ટોબર માસમાં બહાર પડશે !

આજ લેખકનું બીજું પુસ્તક.

“કેટલાક સંવાદો.”

આ સંવાદનું પુસ્તક ગુજરાતી સાહિત્યમાં નવીનજ લેખાશે. આ પુસ્તકમાંનો દરેક સંવાદ વાંચકના મન ઉપર ઉંડી અસર કર્યા વિના રહેશે નહિ. નીચે મુજબ દશ ધાર્મિક, ઐતિહાસિક અને સાંસારિક સંવાદોનો આ પુસ્તકમાં સમાવેશ થશે :—

૧. સતી સાવિત્રી અને યમરાજ.
૨. બંધુવિગ્રહ.
૩. ઉત્તરા અને અભિમન્યુ.

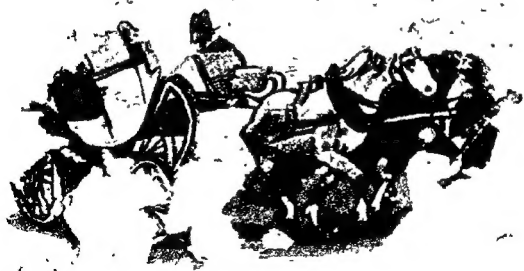
૪. શક્રતસિહ અને પ્રતાપ.
૫. દશરથ અને શ્રવાણુવધ.
૬. અંબરરાજ અને અમરસિહ.
૭. પૃથ્વીરાજ અને સંયુક્તા.
૮. કાન્તિ અને શાન્તિ,
૯. પોરસ અને સિકંદર.
૧૦. “મેવાડ પતન” નાટકનો એક પ્રવેશ.

ઉપર પ્રમાણેના રસિક સંવાદોથી ભરપૂર ૧૫૦ પાનાંના આ આકર્ષક પુસ્તકનું મૂલ્ય આના બાર રહેશે. નીચેને ઠેકાણે નામ નોંધાવો :—

ચાંપશી ત્રિફલદાસ ઉદેશી.

નંબર ૧૦૨/૪, લોઅર ચીતપુર રોડ,

કલકત્તા.

કવિતાકલાપ.

રચનાર

ચાંપશી વિઠ્ઠલદાસ ઉદેશી.

સોલ એજન્ટ

મેસર્સ એન. એમ. ત્રીપાઠીની કુંપની.

પ્રથમાવૃત્તિ પ્રત ૧૦૦૦

કલકત્તા.

સંવત ૧૯૭૪, સન ૧૯૧૮.

(સર્વાધિકાર સ્વાધીન)

મૂલ્ય ૦-૧૪-૦ આના.

રમદા
૪૬૧.૩૩
ઉદ્દેશી
(±વિ)
૨૧૬૨૨

“ધી બોમ્બે ક્રાઇન આર્ટ પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ” માં

(નં ૨૭, અમરતલા લેન, કલકત્તા.)

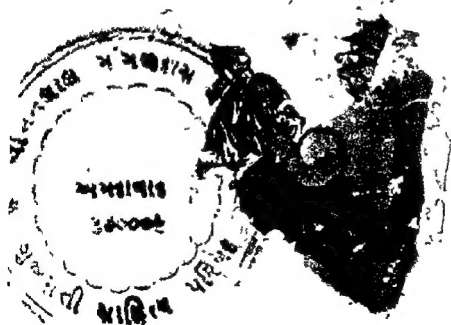
એ. એસ. પટેલે છાપ્યું.

અને

ચાંપશી વિઠ્ઠલદાસ ઉદ્દેશીએ

નં ૧૦૨/૪, લોઅર ચીતપુર રોડમાં

પ્રસિદ્ધ કર્યું.

અર્પણ.

(ગઝલ)

સકલ બ્રહ્માંડ તારું તો—

પ્રભુ ! ચરણે ધરું શું શું ?

બહુ બહુ ઉર ધારું તોય—

હું અર્પણ કરું શું શું ?

હૃદય દીધું, દીધી બુદ્ધિ,

દીધું સાહિત્ય-શુવન પણ,

હવે ઉપહારની છાએ—

અહો ખ્યારા ! ભરું શું શું ?

લખાવે છે હૃદય જે જે—

લખે છે લેખિની તે તે,

હૃદયમાં વાસ તારો તો—

સમર્પણું રહ્યું શું શું ?

છે અર્પણ માટે તુજને આ,

કે તારું છે મને અર્પણ,

કવિતાના કલાપે એ—

લખ્યું છે આ ; શું શું ?

પ્રસ્તાવના.

પરમ પ્રેમી પરમાત્માની અખંડ કૃપા થઈ આજ આ લેખક પર કે “કવિતાકલાપ” ના મથાળા હેઠળ તેનાં કાવ્યોનો સંગ્રહ સમાજ સમક્ષ મૂકવાનો તે દયાળુ પ્રભુએ અવસર આપ્યો.

અંગ્રેજીમાં એવા સાવાર્થની એક કહેવત છે કે વિજ્ઞાન જેમ જેમ આગળ વધે છે તેમ તેમ કવિતા હઠતી જાય છે. આ કહેવતને ખોટી પાડવા માટે અંગ્રેજી ભાષાના કેટલાક કવિઓએ પ્રયત્ન કર્યો છે. જે હો તે, પણ એટલું સૌ નિર્વિવાદ છે કે વિજ્ઞાનના આ જમાનામાં કવિતા જીવનતી પામતી જાય છે. અમેરીકન કવિઓ અ.જ.કાલ જે પ્રચારની કવિતાઓ લખે છે તેને પૂર્વની દૃષ્ટિએ તપાસતાં “કવિતા” કહેવી કે કેમ એ પણ શંકાસ્પદ છે.

કવિતા શું છે ? ઉત્તમ કવિતા કઈ કહેવાય ?—

કવિતાની વ્યાખ્યા શી ? કવિતાનો ઉદ્દેશ શો ?

જીવનમાં તેની જરૂર કેટલી ? આ સર્વ પશ્ચોત્તો નિર્ણય જૂઠા જૂઠા ટીકાકારોએ જૂઠી જૂઠી રીતે કર્યો છે, પણ એટલું તો અવશ્ય કે જે જીવનને ઉન્નત અને પવિત્ર બનાવે, જે જીવનને કંઈક જાગૃત કરે, જે જીવનમાં કંઈક રસ રેડે, જે કંઈક હૈયાં-ઓને કુંળાં બનાવે, જે પ્રપંચીઆત્માઓને નિર્દોષી અને હસતા બનાવે, જે દુઃખીને દિલાસો આપે તેનું નામ કવિતા. આ લેખકના નમ્ર મત પ્રમાણે કવિતા ખુદ્ધિ કરતાં હૃદયનો વિષય વધારે છે.

ગુજરાતી સાહિત્યમાં આજકાલ જેટલી કવિતા ઓ લખાય છે તેટલી બંગાળી, હિંદી, મરાઠી તેમજ ભારતવર્ષની અન્યાન્ય ભાષામાં લખાતી નહિ હોય. સાક્ષરો અને વિદ્વાનો કૃત્રિયાદ કરે છે કે આમાંનો મોટો ભાગ નિર્માત્ય હોય છે. માસિકના અધિપતીઓ કહે છે કે અમારે “કચરાની ટોપલી” ઘણી મોટી રાખવી પડે છે. વ્યવહારિક વ્યક્તિઓ સૂચના કરે છે કે એવા બેડકણાંથી દેશને શો ફાયદો થવાનો છે ? ખરેખર આ સર્વમાં પૂરતું વજૂદ છે. પણ એક વાત

તો આ સ્થળે આ લેખકથી લખ્યા વિના રહેવાતું નથી. કે સાક્ષર શ્રી નવલરામભાઈના જમાનામાં તેમની નિષ્પક્ષપાત ટીકાઓથી તેમજ જેમનામાં તેમને કવિતા લખવાનું ખમીર દેખાય તેમને અપાતા પ્રોત્સાહનથી જેમ નમાલી કવિતાઓ લખાતી બંધ પડી ઓછી સંખ્યામાં પણ સારી કવિતાઓ બહાર પડતી હતી તેમ આ જમાનામાં તેમની જગ્યા પૂરનાર દુર્ભાગ્યે કોઈ ન નિકળવાથી થોડબંધ કાવ્યો બહાર પડતાં દેખા દે છે. ખરાબ માલ બજારમાં આવતાં સારા માલની ખપત અને કઠર ઓછી થાય એ દેખીતું છે, જ્યારે ફરી નિષ્પક્ષપાત ટીકાકારો પાકશે અને દુધ અને પાણી જૂઠાં કરી બતાવશે ત્યારે ચાલતી સ્થિતિ સુધરશે.

આ કાવ્ય સંગ્રહમાંનાં કાવ્યો કેવાં છે, કવિતાની દૃષ્ટિએ તેમનું મૂલ્ય કેટલું છે, જમાનાની જરૂરીઆતની દૃષ્ટિએ તેમની કિંમત કેટલી છે, જીવનના વ્યવહારમાં તેમનો કેટલો ઉપયોગ થઈ શકે તેમ છે, સાહિત્યમાં તેમનું સ્થાન કયાં છે

એ સર્વ નક્કી કરવાનું કર્તા કાવ્યરસજ્ઞ જનોનેજ
સોંપે છે.

વિશેષ શું ? જે સમજન મિત્રોએ આ પુસ્તક
પ્રકાશનમાં સહાય આપી છે તે સર્વને મહાપ્રભુ
હૃદય અને શરીરનાં સર્વ સુખો સહિત લાંબું
આયુષ્ય આપે એવી આ લેખકની ખરા હૃદયની
પ્રાર્થના છે.

અંતમાં તે પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા ગુર્જર
સાહિત્ય અને ગુર્જર કવિતાની દિન પ્રતિદિન ઉન્નતી
કરે અને “ગુજરાત” અને “ગુજરાતીઓમાં” ચેતન
પ્રેરી પોતાના ઉચ્ચ આદેશો તેમને હાથે કાર્યમાં
મૂકાવે એવી પવિત્ર ઇચ્છા સહિત આ નાનાં પુસ્તક
માટેનાં પ્રાસ્તાવિક વચનો સંપૂર્ણ થાય છે.

કલકત્તા, } ચાંપશી વિઠ્ઠલદાસ ઉદેશી.
તા. ૧૭-૩-૧૮.

અનુક્રમણિકા.

સંખ્યા	કાવ્યનું નામ	પૃષ્ઠ
૧	પ્રાર્થના ...	૧
૨	પ્રેમી હૃદય ...	૩
૩	આભાર દર્શન ...	૪
૪	તો શું થયું ? ...	૬
૫	નામ નથી લીધું તારું... ...	૭
૬	પોઢો પોઢો મારા બાલ... ...	૯
૭	પાતશ્ચિન્તન ...	૧૧
૮	સર વૉલ્ટર સ્કોટનું એક કાવ્ય ...	૧૩
૯	પ્રભુકૃતિની મહત્તા. ...	૧૫
૧૦	જનની સ્તોત્ર ...	૧૬
૧૧	યાચના ...	૧૭
૧૨	તારા વિના હૃદયંગમા ! ...	૧૯
૧૩	સાગરને સંબોધન ...	૨૦
૧૪	એકાંત જીવન ...	૨૧
૧૫	વિભૂને અરણ્યે ...	૨૩
૧૬	પુત્ર પ્રેમ ...	૨૫
૧૭	વિભૂ પ્રાર્થના ...	૨૬

સંખ્યા	કાવ્યનું નામ	પૃષ્ઠ
૧૮	પ્રકૃતિના સંદેશા ...	૨૯
૧૯	ચંદ્રરોઝ ...	૩૧
૨૦	અમૂલ્ય આશા ...	૩૨
૨૧	ઉત્સાહની મહત્તા ...	૩૪
૨૨	જીવનની મીઠાશ ...	૩૫
૨૩	મારે તો તમેજ ...	૩૬
૨૪	ળીળાં ...	૩૮
૨૫	સૂતેલાઓને ...	૩૯
૨૬	જીવનનું સુખ ...	૪૧
૨૭	કર્તવ્ય ...	૪૨
૨૮	વિભૂનું સંગીત ...	૪૪
૨૯	હૃદય પ્રેમ ...	૪૬
૩૦	તુંજ છો ...	૪૮
૩૧	ડૂળે દિવાકર ...	૫૦
૩૨	પ્રેમીઓ ખેલે નંદનકુંજ ...	૫૧
૩૩	વિજ્ઞાપિ ...	૫૩
૩૪	આદેશ મારો એજ છે ...	૫૫
૩૫	અધીર ...	૫૬
૩૬	સ્તોત્ર ...	૫૭
૩૭	પિતાની દયા ...	૫૯

સંખ્યા	કાવ્યનું નામ	પૃષ્ઠ
૩૮	પ્રશંસા ...	૬૧
૩૯	જૂદો છે ...	૬૨
૪૦	હવનસ્તોત્ર ...	૬૩
૪૧	ભારતલક્ષ્મી ...	૬૫
૪૨	રસ હરિનામનો ...	૬૭
૪૩	જગદીશને યાચના ...	૬૯
૪૪	ઉન્નતાવસ્થા ...	૭૧
૪૫	એક બાળકને જોઈને ...	૭૩
૪૬	કાશ્મીરી શાલ ...	૭૫
૪૭	પિતાને યાચના ...	૭૬
૪૮	તું કેવી હતી ? ...	૭૯
૪૯	અલિલાપ ...	૮૧
૫૦	સંકટપ ...	૮૩
૫૧	મુકાબલો ...	૮૪
૫૨	પ્રશ્નોત્તર ...	૮૫
૫૩	દિલાસો ...	૮૭
૫૪	સિદ્ધાર્થનો ગૃહત્યાગ ...	૮૮
૫૫	રૂપેરી ચન્દની પેલી ...	૯૦
૫૬	નૂતન વર્ષે સંકટપ ગ્રહણ ...	૯૧
૫૭	પ્રભુની કૃપાઓ ...	૯૨

સંખ્યા	કાવ્યનું નામ	પૃષ્ઠ
૫૮	આપ વિષુ જીવનપતિ	... ૯૪
૫૯	હવે તો ઉગારો નાથ !...	... ૯૫
૬૦	પ્રશ્ન ૯૭
૬૧	તું પ્રભુ ! તું ૯૯
૬૨	કીર્તિગાન ૧૦૧
૬૩	તું મારી મેના ! ૧૦૨
૬૪	પ્રભુની સમીપ ૧૦૪
૬૫	જે પારણાની દોરી અલો તેજ તારે દેશને	૧૦૬
૬૬	આવ્યા હરિ ૧૦૭
૬૭	વિદાય... ૧૦૮

કવિતાકલાપ.

પ્રાર્થના.

હીનદયાલ છે,
વિભૂ ! કૃપાળ છે.

અરપાનીના ઉરઅંધારે—
આપજ એક પ્રકાશ છે ;
વિભૂ ! કૃપાળ છે.

નિરાશામાં આશારૂપ છે.
આશો ઉરઉજાસ છે ;
વિભૂ ! કૃપાળ છે.

શક્તિરૂપ સૌ સતકાર્ય છે,
પ્રીતિના પ્રતિભાસ છે ;
વિભૂ ! કૃપાળ છે.

ચેતન, જડમાં ને સહુ વિશ્વે—
 પ્રભુ ! અદૃશ્ય નિવાસ છો ;
 વિભૂ ! કૃપાળ છો.

હે જગનાયક ! પતિત સહાયક !
 આપજ મારી આશ છો ;
 વિભૂ ! કૃપાળ છો.

દીનદયાલુ છો,
 વિભૂ ! કૃપાળ છો.

પ્રેમી હૃદય ૧

(ગઝલ)

વસે સિન્ધુકિરે મોતી, ગગન તારા તણી જ્યોતિ,
પ્રભા કિન્તુ હૃદયમાં મુજ અનુપમ પ્રેમની સ્થોતી.

ભલે વિશાળ સિન્ધુ છે ભલે આકાશ તેથી ચે,
હૃદય માં પરંતુ છે વધુ વિસ્તૃત ઉભયથી એ.

પ્રભા મુજપ્રેમની હૃદયે અહા ! તેજસ્વી દેવી છે ?
અમકતી મોતી ને તારા થકી શતવાર દેવી તે ?

પ્રણયભાવોની આંખીથી, હૃદયના સત્ય સ્નેહેથી—
જતાં મુજ ઉર, ગગન, સિન્ધુ અરે! પણ એકમાં પીગળી.

~

આભાર દર્શન.

(અનુષ્ટુપ છન્દ)

આત્મ આ દાસનો જ્યારે ઇશ ! તુજ કૃપા ગણે —
સ્તુતિ, આશ્ચર્ય ને પ્રેમે તે નિમગ્ન અહા ! બને.

તુજ આભાર દર્શાવે કેમ શબ્દની માલિકા ?
ઇશ ! આભાર સૌ થે તે ઉરમાંથી ઉકેલ હા !

પ્રાર્થનામાં સહુ મારી યાચના હું શકું વદી—
તે પહેલાં સુણંતો તે ઓં પભુ ! તું કૃપા કરી.

ઉરઆનંદ મારાની ઉત્પતિ નવ જાણું હું,
તોય આનંદ સર્વે તે તુજથી પ્રભુ ! પામું છું.

નાશવંતા યુવાનીના પંથમાં જવ હું ભમું—
હસ્ત અદૃશ્યથી તારા સત્ય માર્ગ પરે ચઢું.

દાસ તારો કૃપાથી એ સર્વ દુર્ગુણથી બચ્યો,
દુઃખ ને મૃત્યુનો તેણે સર્વંથા ભય છે તજ્યો.

ઇશ ! નિસ્તેજ થાતો હું વ્યાધિથી બહુ થે સમે,
મુક્તિ મારી કરી તેં તો તેજપૂર્ણ કીધો મને.

પાપના ઘોર અંધારે, રોકસાગરમાં વળી—
ફળતો હું કદી તો તો સ્હાય તારી પ્રભો ! મળી.

ઇશ ! તેં તો મને દીધું છે રૂઢું ગૃહસુખ હા !
પૂર્ણ ભંડાર છે મારો સુકૃપા તુજથી અહા !

સુખ દેતો પ્રતિ દિને દેવદેવ ! અનંત તું,
તે સુખોના સુલોકતા આ દિરની શી કથા કરું ?

ઇશ ! આભાર તારો હું સર્વકાલ નહિ ભુલું,
મૃત્યુ થાતાં જગે બીજા ગુણ તુજ સ્મર્યાં કરું.

ઇશ ! અસ્તિત્વ ના જ્યારે પ્રકૃતિ તારું ચે હશે,
દિનો ને રાત્રિનો જ્યારે હે પ્રભો ! ક્રમ ના હશે ;

પૂર્ણ તારી કૃપાએ જે આત્મ તે મુજ તે સમે—
વિસ્મરે ના દયા તારી દીનતારક ! ઇશ હે !

સર્વકાલે કરું તારું ગુણગાન પ્રભો ! હું તો,
કિન્તુ તે ગાનને કાળે સર્વકાલ નથી પૂરે.

તો શું થયું.

(હરિગીત)

જે બંધુસેવામાં થયું દુર્ગલ શરીર તો શું થયું ?
 જે ઠારવાને અન્યને નિજ સુખ દીધું તો શું થયું ?
 પરમાર્થમાં આનંદ જે આર્યો સકલ તો શું થયું ?
 કર્તવ્યવેદી ઉપર હોમ્યો દેહ નિજ તો શું થયું ?
 'સેવા' મહીં જે સકલ આશા લુપ્ત થઇ તો શું થયું ?
 તનમન તણી શક્તિ બધી તેમાં ગઈ તો શું થયું ?
 જે આપી દેતાં અન્યને કંઈ નવ રહ્યું તો શું થયું ?
 આદેશ પ્રભુનો સાધતાં સર્વસ્વ ગયું તો શું થયું ?

નામ નથી લીધું તારે.

(રાગ આશાગોરી) .

નામ નથી લીધું તારે ; વિભુ ! હજી
 નામ નથી લીધું તારે.
 જ્યેષ્ઠું ન શું છે થાનારે ; વિભુ ! હજી
 નામ નથી લીધું તારે.

પ્રેમપ્રસાદી લીધી નહિ તારી,
 જીવન કીધું ગોઝારે ; વિભુ ! હજી
 નામ નથી લીધું તારે.

પંથ ભુલ્યો હું તને મળવાનો,
 યાચ હવે શું ~~હો~~ મારે ? વિભુ ! હજી
 નામ નથી લીધું તારે.

મોહનુ ~~જન~~ ધન લીધું સ્વીકારી,
 કયાંય ન શાન્તિનું ધારે ; વિભુ ! હજી
 નામ નથી લીધું તારે.

૮૦

નામ નથી લીધું તારું ; વિભુ ! હજી

નામ નથી લીધું તારું.

જેયું ન શુ છે થાનારું ; વિભુ ! હજી

નામ નથી લીધું તારું.

પોઢો પોઢો મારા બાલ !

ઉંડા હોતેથી પોઢાડું હું આજ રે !
 પોઢો પોઢો મારા બાલ !
 ફેલ્યુ સૃષ્ટિ પર રાત તારું રાજ રે !
 પોઢો પોઢો મારા બાલ !

ધીમાં ધીમાં ગાઉં ગીત બાલ ! મધુરાં રે લોલ,
 ગાઉં બહુ બહુ તો થે હેત અધુરાંરે લોલ,
 ડોણે માનાં હેત બાણ્યાં બાલ ! પૂરેપૂરાં લોલ ?
 લે-લે ઓઢાડું આ મુન્દર હું શાલ ;
 પોઢો પોઢો મારા બાલ !

તારે નયને અંજન આંખું શાન્તિનાં રે લોલ,
 તારે દેહે ઢાળું સમીર વિશ્રાન્તિનાં રે લોલ,
 મા તોં વેલી ગીત ગાતાં તુજ કાન્તિનાં રે લોલ,
 લે-લે ચુંબન આપું હું ધરી બહાલ ;
 પોઢો પોઢો મારા બાલ !

ઘેરી રાત્રિ આ જશે ને તેજ આવશે રે લોલ,
 મારા હેયા ફેરી આશ એ ખીલાવશે રે લોલ,
 મારા વીર ! તારા આત્મને હસાવશે રે લોલ,
 આશલયો એ સુહાગી ઉપાકાલ ;

પોઢો પોઢો મારા ખાલ !

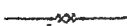
ઉંડા હેતેશી પોઢાડું હું આજ રે !

પોઢો પોઢો મારા ખાલ !

ફેલ્યું મૃષ્ટિ પર રાત તારું રાજ રે !

પોઢો પોઢો મારા ખાલ !

પ્રાતશ્ચિન્તન.

(ગઝલ)

સુહાગી પ્રાત જનઉરને શી શાન્તિમાં ડૂળાવે છે ?

પ્રતિતિ વિભૂ પર પૂરી મુદ્ધિત ઉર શી જતાવે છે ?

સિંહાસન શોભિતું આકાશ આ વિસ્તૃત મહીં વિભૂનું,

સુવર્ણ સૂર્યમંડળ શો વિભવ તેનો જતાવે છે ?

સમીરણ પ્રાતનો ધીરો કુસુમસુગંધથી ભરપૂર—

કરી ઉપાસના તેની જુઓ ! શો આહીં આવે છે ?

ભણે પ્રિયપાઠ દોઢિલા જુઓ ! તેનો જ તરડાળે,

ગુણો તેનાજનું ગુંજન ભ્રમર પ્રતિ સ્થળ મગાવે છે.

કુસુમ તેના અનુભવમાં થઈને મસ્ત ફૂલ્યાં જાહુ,

ધૂને તેનીજ પ્રતિ પક્ષી ઉમંગે ગીત જગાવે છે.

જુઓ ! તેનેજ મળવા આ સરિતા હર્ષથી દોડી,

વિભૂના ગુણની ગાથા પ્રતિ લહરી જગતવે છે

દૂષો ના સર્વવ્યાપી ને પ્રતાપી જગનિયંતા છે,
ગતિ તેનીથી પ્રતિ વસ્તુ સચેતન શીર ઝુકાવે છે.

પ્રકાશે 'પ્રકૃતિ' પ્રત્યક્ષ આભાસે વિભૂતા હા !
પ્રતિ પરમાત્મ યોગબદે વિભૂ અસ્તિત્વ ઝહાવે છે

સર વૉલ્ટર સ્કોટનું એક કાવ્ય.

(હરિગીત)

છે હીનભાગી કોઈ શું જન્મ્યો કહો આ જગતમાં—
હા ! જંતુ તે પામર હશે જન્મ્યો મૂવેલા આત્મમાં—
જેના હૃદય માહીં નથી રે ! ભાવના સુપ્રવાહિતા—
કે "ભુમિ આ મુજ હૃદયની છે મારી રે ! મારીજ હા !"

હરના પ્રદેશો ભટકીને ગાહુ કલ'ન્ત થઈ જ્યારે અરે !
વળતો લઈ પગલાં પનોતાં નિજ પ્રવાસી તો હશે ;
તે સમય-હા ! તે પ્રિય સમય-શું કોઈ એવો છે જ કે-
ના ઉર ધડકતું ઉછળે તે નીચ પાપાત્માનું કે ?

આવો, મને દેખાડજે જો હોય જન્મ્યો તો ખરે,
ના વાણી સીરપ્રવાહિતા કવિની જ તેને વર્ણવશે ;
મોટા ભલે ઇલકાબ હો, ધનનું અખુટ સામર્થ્ય હો,
ઇચ્છા કદી કલ્પી શકે અંશ્વર્ય તેટલું તેનું હો ;

એ સર્વને તમ પાય હોં કુરતાથી કચરજે,
 વળી તે દુરાત્મનનેજ જે 'હુ' પદ સદા તો સમજતો.
 કીર્તિ દટાશે ઘોર ભાવે તેની તો ઉંડાણમાં,
 તે નિજ દટાશે જ્યાંથી આવ્યો તેજ હીણી માટીમાં.

શું તે સમય શોકિત થશે આત્માજ કોઈનો અરે ?
 શું ચર્ચશે સદ્ભાવ તેના તે સમય કોઈ અરે ?
 શું શોકનાં ગીતો ગવાશે તે સમે તેને વિષે ?
 શું તું થઈશ મુજ પ્રિય પાહક ! તે સમય શોકિત કે ?

પ્રભુકૃતિની મહત્તા.

(અલંગ)

પ્રભાત જવલંત

ઉર ભગવંત !

કુસુમ સુવાસ,

ધવલ પ્રકાશ

મૃદુ મિષ્ટ વાણી

કોણે નવ જાણી

સુવાસી સમીર

કોણે ન લગીર

જોઈ દિનમણી

કોણે અવગણી

ઉપાતા સુરંગ

પ્રભુ ! પ્રકટંત

રમ્ય આ કૃતિ

કયો મૂઢમતી

એ કૃતિપ્રકાર,

હે દીનઆધાર,

રમ્ય જ્યાં સુહંત —

તને ભજે.

વિમલ આકાશ,

અર્ધ્યાજ તે.

પંખીની પ્રમાણી—

શક્તિ તારી ?

વહે જ્યાં સુધીર—

જાણ્યો તને ?

તણી જ્યોત ઘણી—

તારી કૃતિ ?

પ્રેમે વિલસંત,

તારી પ્રભા.

હે સૃષ્ટિપતિ !

નવ ગ્રહે ?

કૃતિનો એ સાર,

સ્થાપું ઉરે.

જનનીસ્તોત્ર.

(ગઝલ)

નિજ તનયના પ્રેમભાવે સકલ કલેશ નિવારિણી,
માત મારી ! નમું તુંને, સતત મંગલકારિણી !

સ્વર્ગભૂમિ તુંજ હે મા ! સુખશાન્તિનું સ્થાન તું,
તું હિ એકજ શ્રેષ્ઠ માતા ! ઉર અતુલ મુદકારિણી

સ્નેહભૂમિ, શૌર્યભૂમિ ને સુકર્મભૂમિ ભલી,
તુંજ મારી માત ! અનુપમ, વિશ્વને ઉજ્જલિની.

વિમલા, તેજસ્વિની, સમૃદ્ધિ ને પુણ્યે ભરી,
તું હિ આ મા ! તું હિ એકજ છો ભવાખ્યતારિણી.

નીક હો કે દીન હો, ભૂલે તને ઉરહીન કો ?
રહી અને રહેશે સદા સુધર્મની જે ધારિણી.

યાચના.

(ઉપજાતિ)

આપો ન આપો ઇશ ! કાંઈ શક્તિ,
આપો તથાપિ વિમલા સુલક્ષિ,
આપો ન આપો પ્રભુ ! ચેતના કે,
આપો તથાપિ તમ પ્રેરણા કે.

આપો ન આપો ધન ઇશ ! ઝાણું,
આપો તથાપિ મન ધર્મવાણું.
આપો ન આપો મહિમાનું માન,
આપો તથાપિ કટુણનું દાન.

આપો ન આપો હરિ હે ! સુકાન્તિ,
આપે તથાપિ તમ પાપ શાન્તિ.
આપો ન આપો સુખનો જ લહાવો,
આપો તથાપિ સદુ સત્ય ભાવો.

આપો ન આપો વિભૂ ! મિષ્ટ મેવા,
 આપો તથાપિ તમ શુભ સેવા.
 આપો ન આપો જગમાં પ્રતિષ્ઠા,
 આપો તથાપિ તમમાં જ નિષ્ઠા.

આપો ન આપો પ્રભુ ! સૌખ્ય લેશ,
 આપો તથાપિ દૃઢતા વિશેષ.
 આપો ન આપો ઇશ ! કાંઈ જ્ઞાન,
 આપો તથાપિ તમમાંજ ધ્યાન.

તારા વિના હૃદયંગમા !

(હરિગીત)

જે લેશ હોય પ્રકાશ ના દેખાડવા પથ સત્રિએ—

નિજ લક્ષ્યસ્થાને શી રીતે તો નાવ ખડોંચે મુજ પ્રિયે ?

જે ગ્રીષ્મઋતુની મૃદુલ મીઠી સ્મીરલહરી ના વહે—

મીઠી મુગંધી કુસુમની તો પ્રાપ્ત કયમ થાએ કોહે ?

તડકો અને આકળ વસંતઋતુ મહીં જે હોય ના—

તો કેમ ખીલે સુન્દરી ! સુન્દર સુમન ગુલાબના ?

તું મમ પ્રકાશ, તું લહરી પ્રાણે, તાપ આકળ યુવનમાં,

તો શી રીતે હું રહી શકું તારા વિના હૃદયંગમા !

સાગરને સંબોધન.

(ગઝલ)

અહો ! વિશાલ સાગરરાજ ! તું સૂરે પ્રચૂરે ગા,
ઉછળતા તુજ તરંગોથી સમીપ ને દૂર દૂરે ગા.

જગતના દુઃખગાનોએ જિગરને બાહુ જલાવ્યું છે,
મલે આરામ એવું કેં મીઠી કુદરતને નૂરે ગા.

હૃદયમાં ને રગેરગમાં પ્રભુજીની સ્મૃતિ જાગે,
લઈને તાન એવું કેં ઉંડા ગંભીર સૂરે ગા.

બને આથમતો સૂરજ સ્થિર, વળી શશિરાજ પણ સૂણે,
હલકતું ગાન એવું કેં હૃદયના પ્રેમપૂરે ગા.

FROM MAHENDRA SHANTILAL

૨૬

એકાંત જીવન. ૧

(મેં દાકાંતા)

થોડી આશા હૃદય મહીં જે, અલ્પ ચિંતા ઉરે જે—
આ વિશ્વે તે ઉર સહુ મહીં સત્ય રીતે સુખી છે.
વાસો જેનો નિજ ગૃહ અને નિજ દેશે મધુરો—
તેના તુલ્યે સુખી જગતમાં ના કદી કોઈ બાણો.

દીપ્ત જેની સુરભિ દુધ ને ગેતરો દે સુધાન્વો,
અર્પે જેને ગરમ ઉનનાં નિજ ઘેટાં સુવસ્ત્રો;
ત્રીભે જેનાં શીતલ તરૂની મીઠી છાયા છવાયે,—
ને હૃમંતે બાળતણુ બને—તેજ સુખી ખરો છે

જે પોતાનો સમય વ્યતિતે લેશ ચિંતા વિનાનો—
તેને વહેતો સુખમ્મરિતમાં શાન્તભાવે પ્રમાણો.
જે છે વ્યાધિ રહિત તનથી ને મને શાન્તિ જેને,
ઉદ્દેગથી દૂર રહી વીતે દિન જેનાં સુખી તે.

સામ્રાજ્યે જે અતી સુખી જને શાન્ત નિદ્રા તણા હા !
 ને વિશ્રાન્તિ-પઠન થકી છે દિન જેણે વ્યતિત્યા,
 ને જે રૂઢું મનન કરતો પૂર્ણ નિર્દોષતામાં,
 છે આ વિશ્વે અતી સુખી જરે ! તેજ, ના અન્ય કો હા ,

વિખ્યાતીથી હીન જીવન આ ગાળવા મુજને દયો,
 ના થાએ કો મુજ મરણથી દુઃખી એવું થવા દયો,
 દૂરે દૃષ્ટિ જન તણી થકી ત્યાગવા દેહ આ દયો,
 ખ્યાં સૂતો તે કદપિ નહિ હા ! જાણવા કોઈને દયો.

વિભૂને ચરણે.

(રાગ આશાગોડી)

રાખોને તમ પાસ, પિતા ! હવે—
રાખોને તમ પાસ.

અન્ય ન માગે દાસ, પિતા ! હવે—
રાખોને તમ પાસ.

પતિત બાલ પડ્યો ચરણે તવ,
પૂરે તેની આશ ; પિતા ! હવે—
રાખોને તમ પાસ.

ગૂઢ તિમિરથી છાયું હૃદય આ,
પ્રકટાવો સુઉન્નસ ; પિતા હવે—
રાખોને તમ પાસ.

આ દીન બાલ ફરી ફરી વિનવે,
તમ ચરણે દયો વાસ ; પિતા ! હવે—
રાખોને તમ પાસ.

રાખોને તમ પાસ પિતા ! હવે—

રાખોને તમ પાસ.

અન્ય ન માગે દાસ, પિતા ! હવે—

રાખોને તમ પાસ.

પુત્રપ્રેમ.

(ગઝલ)

અરે ! એવો કુપુત્રજ કોણ મારી માત ! દેખાશે,
ન કીર્તિસ્તોત્ર જે તારાં હૃદય ઉડાણથી ગાશે ?

હતી તું એકદા ગારવભરી ને પૂણ્યવંતી મા !
ભૂલી એ પૂર્વકાલીન ઉચ્ચતા શું પુત્ર તુજ જાશે ?

અડગ ટેકી પ્રતાપ, સુવીર ધૃત્વીરાજ સમ પુત્રો—
હતા જન્મ્યા ઉદર તારે પ્રતિત ઇતિહાસથી થાશે.

અતી ધર્મિષ્ઠ, ન્યાયી ને ઉદાર વીરો થયા બહુ વ્યાં,
સુભૂમિ એવીને સંપૂર્ણ પ્રેમે કયો તનુ ન રહાશે ?

તું મારી માત, હું તુજ સુત, વિધિનિમ્ને સંબંધજ એ,
ન તુટશે કોઈ કાલે એ, સુઆશે કે ઉડી નિરાશે.

વિભૂપ્રાર્થના ૧.

(હરિગીત)

અતી ગૂઢ લેદોથી ભર્યાં તુજ કાર્ય સૌ વિશ્વેશ ! છે,
હૃદયસ્થ જે તું કરાવતો હું તેજ હા ! કરતો ખરે,
અનુચિત-ઉચિતના જ્ઞાનનો ના લેશ મુજને ભાસ છે,
પ્રેરિત જે મુજ વિમલ મનથી થાય તે મુજ ગ્રાહ્ય છે.

જે કેં કીધું તેં છે સ્વયં હે દેવદેવ ! થયુંજ તે,
જે કેં સ્વયં ઇશ ! તુ કરીશ ભાવિ મહીં થાશેજ તે,
જે કેં સ્વયં તું કરી રહ્યો છો, થઈ રહ્યું જે છે, તથા,
છું હેતુમાત્ર સદૈવ હું, કર્તાજ તું છો સર્વથા.

છો નિર્વિકાર તથાપિ તું છો ભક્તવત્સલ સર્વદા,
છો તું નિરીહ તથાપિ અદ્ભુત સૃષ્ટિ રચતો હા ! સદા ;
આકારહીન તથાપિ તું સાકાર સન્તત સિદ્ધ છો,
સર્વેશ થઈને પણ સદા તું પ્રેમવશ્ય પ્રસિદ્ધ છો.

૧ મૈથિલી શરણ ગુપ્તના એક હિંદી કાવ્ય ઉપરથી.

કરતા મનન તારૂંજ મુન, રત તુજમાં છે ઋષિ બહુ,
તુજનેજ સન્તત દેખતા નિજ ધ્યાનમાં યોગેન્દ્ર સહુ,
વિખ્યાત વેદોમાં વિભો ! તું સહુ તણો આરાધ્ય છો,
કોઈ ન તુજથી છે વડો, તું એક સહુનો સાધ્ય છો

દર્શનથી તુજ ઈરને ન રહેતું અન્ય કાંઈ શેષ છે,
દર્શન વિના તુજ જીવ પામર ભટકતો અવિશેષ છે,
હે ઇશ ! જે તુજ પદકમલના મીઠું મધુને આળતો—
તે સુખિની પાણી કરી અનિચ્છા તુચ્છ તેને માનતો.

હે સચ્ચિદાનન્દ પ્રભો ! તું નિત્ય સર્વ સશક્ત છો,
અનુપમ, અગોચર, શુભ, પરાત્પર, ઇશવર, અવ્યક્ત છો,
તું ધ્યેય, ગેય, અજેય છો, નિજ ભક્ત પર અનુરક્ત છો,
તું ભવવિમોચન, પદ્મલોચન, પુકય, પદ્માસક્ત છો.

તું એક થઈને પણ અહો ! રાખે બહુ બહુ વેશ છે,
આદ્યન્તહીન, અચિન્ત્ય, અદ્ભુત, આત્મભૂ, અખિલેશ છે,
કર્તા તું છો, ભર્તા તું છો, હર્તાજ તું છો અપ્રિનો,
આરે પદાર્થ દયાનિધે ! આલાસ છે તુજ દૃષ્ટિનો.

આ સૃષ્ટિસાંદર્થ જ્વલંત—

છે જગદીશકૃતિ ગેશ,

“સહુ શુભ, રમ્ય પ્રભુ અર્પત”

એજ પ્રકૃતિસંદેશ.

ચંદરોઝ.

—૦૦૫૦૦૦—

(ગઝલ.—તર્જ ચંદરોઝની)

આ મુસાફર ! ઠાઠ તારો ચંદરોઝ,

જીંદગીનો આ ગુન્તરો ચંદરોઝ

કેમ પોતાને ગણે સરદાર તું ?

કાફલો તારો બિચારો ચંદરોઝ.

છોડી દે, તું છોડી દે તારા દગા,

ખાજી જીતવાના વિચારો ચંદરોઝ.

ધાય નેકી તેટલી લેને કરી,

સર્વ ખીજત મદદગારો ચંદરોઝ.

“કોણ તું ? ક્યાં છે જવું ?” વિચાર એ,

આહીં તો તું ઠેરનારો ચંદરોઝ.

વખત ઝાણો, જીતવાનું છે ઘણું,

આવીને ચાલ્યા હુન્તરો ચંદરોઝ.

અમૂલ્ય આશા

(અભંગ)

યાચું પ્રભુ ! યાચું
 રાખો રંક બાલ
 જગતમાં સહુ
 નવ કાંઈ આશ
 ગ્રહો હરિ ! હાથ
 અનુપ સુપ્રેમ
 વસે ઉર વિભૂ !
 સહુ શુભ સાર
 નથી હરિ ! આજે
 થયું છે સુશાન્ત
 હેયું બલહીન
 ઉડ્યાં મદ, મલ

યાચું હે ગોપાલ !
 શરણે તવ.
 જીકું હે કૃપાલ !
 તવ વિના.
 રાખો મને ક્ષેમ,
 ધરો હૃદે.
 વિમલ વિચાર,
 તવ થતાં -
 ઉર આણું બ્રાન્ત.
 સુચિન્તને.
 બન્યું છે સગલ,
 તે થકી સૌ.

હવે નહિ કોઈ
 તુંજ મુજ નૂર
 વિમલ હૃદે
 પૂરો મમ આશ

ધારું અન્ય ઉર,
 સદા પ્રભો !
 યાચે તવ દાસ,
 હરિ ! હવે.

ઉત્સાહની મહત્તા.

(અનુષ્ટુપ છંદ)

શક્તિનું કેન્દ્ર ઉત્સાહ, પ્રેરણારૂપ મંત્ર એ,
પ્રવૃત્તિક્ષેત્ર ઉત્સાહ, સર્વ કાર્યનું તંત્ર એ.

જીંદગીની મહત્તા એ, ઉચ્ચતાનું સુલક્ષણ.
એ મહા આત્મવિશ્વાસ, ઉરનું આરોહણ.

ઉચ્ચ આ જીંદગીના લક્ષ્યો તણું આકર્ષણ,
રકુતીનો જન્મ ઉત્સાહ, ભાવનાનું સુદર્શન.

શૌર્યની જગૃતિ એ છે, મંદતાનો વિનાશક,
સર્વંથા સર્વ સ્થાનોમાં ઉરને આહ્વાદક.

એજ ઉત્સાહથી સૌ વસ્તુ અસાધ્યજ સાધ્ય છે,
આશ છે એજ ઉત્સાહ, એથી કેં નવ બાધ્ય છે.

માનવી ઉચ્ચ ઉદ્દેશી ! રાખજે નિજ લક્ષમાં—
સદ્દ ઉત્સાહ વિના થાશે તમારા યતન ના.

જીવનની મીઠાશ.

(હરિગીત)

મુજ જીવનને કરવા સફલ હે ભાઈ ! હું શું શું કરું ?
 કેં અવનવી મીઠાશ હું મુજ જીવનમાં શાથી ભરું ?
 જગના બધા આનંદમાં આનંદ કયો સાચો ગણું ?
 ભાઈ ! કહે શું શું હશે પરમાત્મને વહાલું ધણું ?

જે તેં કદી પરમાર્થને નિજ સાધના સ્થાપિ નહિ,
 જે દેશજનના શુભ અર્થે દેહ નિજ આપી નહિ,
 જે દુઃખીની સેવા પ્રભુને પ્રિય તેં માની નહિ,
 મીઠાશ તો આ જીવનની જાણી નહિ—જાણી નહિ

મારે તો તમેજ

(રાગ આશાગોડી)

આપજ એક બસ મારે હવે પ્રભુ !

આપજ એક બસ મારે.

ભૂલ કરી વારેવારે, હવે પ્રભુ !

આપજ એક બસ મારે.

પૂજ્ય ગણી પૂજ્યા'તા જેને—

તેહ હવે કે' છે “જા રે !” હવે પ્રભુ !

આપજ એક બસ મારે.

જાણ્યું આડંબરથી મળશો,

કે જૂઠા ઉદ્દગારે ; હવે પ્રભુ !

આપજ એક બસ મારે.

લક્ષિત જ્યારે સાચી પ્રકટી,—

આપ સ્વયં આળ્યા ત્યારે ; હવે પ્રભુ !

આપજ એક બસ મારે.

મારા છો ને મારા રે' ને,
 ધગ્ગા ન બીજી લગારે ; હવે પ્રભુ !
 આપજ એક જસ મારે.

આપજ એક જસ મારે, હવે પ્રભુ !

આપજ એક જસ મારે.

ભૂલ કરી વારેવારે, હવે પ્રભુ !

આપજ એક જસ મારે.

ખીન્નં ૧.

—

(શીખરિણી)

ખીન્નં યોષ્ટો જ્યારે નિજ પ્રણયને વ્યક્ત કરશે
 ખીન્નં ઉરો જ્યારે નિજ પ્રણયમાં મગ્ન બનશે,
 ખીન્નં પ્રેમીઓની જવ મૃદુ મીઠી ગોળી સરશે,
 અને એ આલાપે પ્રણય અલિલાષા પ્રકટશે.

અરે ! એવા દૃશ્યે સ્મરણ ગૂઢ છૂપ્યું કદી હશે,
 અરે ! એવા સ્નેહે કદી સ્મરણ સ્વસ્નેહનું થશે,
 અરે ! એથી સન્મુખ ગત સમયનું સુખ દીસશે,
 અને ત્યારે માત્ર સ્મરણ તવ ઉરે પ્રિય ! થશે.

—

સૂતેલાઓને.

(ગઝલ)

સૂતા આંખો મીંચી તેથી કહોને શું થવાનું છે ?
જરા ઉભા થઈ જુઓ તમારે ક્યાં જવાનું છે.

ઉઘાડી કાનના પડદા સૂણો આશાધ્વનિ દૂરનો
સૂણીને એ કહોશો કે “ગમે આ જાગવાનું છે”

વિના જોયે જૂઠે રસ્તે કરી ચાહોમ ખસ ચાલ્યા,
હવે એ માર્ગ મૂકીને ખરે પથ ચાલવાનું છે,

હસો છો કુંભકર્ણ તણી સૂણીને વાત નિદ્રાની,
તમારી ઉંધને જોતાં બધું એ ભૂલવાનું છે.

પ્રતાપી કાળના ભંડારમાંથી સર્વ દેશોએ—
લીધો સૌ સૌ તણો હિસ્સો, તમારે માગવાનું છે.

જગતની દશ દિશા માઢીં ઉપાનું તેજ અળહળતું,
હજી શું રાતના ઘેને તમારે મહાલવાનું છે. ?

થશે શું અંધશ્રધાથી કદાપિ મોક્ષનું સાધન ?

ભણોને શાસ્ત્ર 'સેવા' નું ; ખરું ત્યાં જાણવાનું છે.

અરે ! જોયા કરો છો શું બની જડ ચેતના જગની ?

તમારે તો હજી બહુ ઉચ્ચ-ઉદ્દેશી થવાનું છે.

જીવનનું સુખ

(એક સંગીત)

વીત્યું હરિ હે ! જીવન શું સુખે ?

તુજ કરુણાસિતાર—

પ્રેમપૂર્ણ તારતાર—

સૂણી જો ન એક વાર—

શુ સુખ તો હુઃખે ?—વીત્યું.

તારી સુકૃતિ અનેરી—

“પ્રકૃતિ” સુરૂપ ઘેરી—

ધારી જો ન એક દેરી—

હૃદયની સન્મુખે—વીત્યું.

મંગલમય તુજ આદેશ—

જીવીને ન સાધ્યો છેક—

વૃથા જીવ્યું વૃથા એક ;

એ જીવ્યું શું કરે ?—વીત્યું.

ક-ત્વ્ય. ૧

(ગઝલ)

છેદવી પડશે હવે આ મૃત્યુની ભયજાળને,
પૂંજપૂંજભૂત જડતાની જટિલ જંજાળને.

જાગવું પડશે હવે આ દીપ્ત પ્રાતઃકાલમાં,
આ સુજાગૃત જગતમાં—આ કર્મધામ વિશાલમાં,

અંધ રહેતાં શું નથી બાધા બધે સંસારમાં ?
ધર્મમાં, સત્કર્મમાં, આચાર ને વિચારમાં ?

ફર કરી સંસારની આ વિઘ્નબાધાઓ સહુ—
મુક્ત બગનો ઉચ્ચ રવ ઉચિત છે શ્રાહવો બહુ,

નિરખવો પડશે હવે વિચ્છિન્ન કરી તમતાપને—
વિશ્વમાં તે પૂર્ણ જ્યોતિર્મય તથા નિષ્પાપને.

અગ્રસર થંઈ પૂણ્યપથમાં, કરી અર્ધમની શોષણ—

આપણે નિજ હૃદયથી એ કરવી પડશે ઘોષણ :—

“દેવ હે ! છંદ્રે અમે આપજ સમાન મહાન તો,

હીન કાંઈ નથી અમે ભારત તણા સંતાન તો.”

વિભૂનું સંગીત

(અભંગ)

આ ઉર વિશાલ
તુંજ હે કૃપાલ !
આ જીવનકાલ
ભૂલે તુંજ ખાલ
ઉઠે પ્રતિ સૂર
સત્ય સુખનૂર
પ્રમોદ અપાર
સ્તુતિશબ્દહાર
માનવોનું ગીત
કરુણારહિત
આ ગીત વિમલ
અનંત, અચલ,

સંગીત રસાલ---
ગૂંજે મૃદુ.
લય વિકરાલ---
એ સંગીતે.
જવ સુમધુર---
ઝગી રહે.
ઉછળે તે વાર,
જને અથિત.
સ્વાર્થથી પૂરિત,
વિશ્વપતિ !
સુન્દર, સફલ,
સ્મૃતિભર્યું

સકલ વિષાદ,	ફલહીન વાદ,
તુજ આ પ્રસાદ	ધ્વંસે પ્રભો !
યાચે તુજ ખાલ	આ સંગીતતાલ--
ગૂંજે ચીરકાલ	હરે મમ.

હૃદય પ્રેમ.

(હરિગીત)

નીરખી વિમલ સરિતા, વિપિન, ને તરૂવરો નિજ દેશના
સુણી કુંજકુંજેથી ધ્વનિત સ્વર વિહંગવર-સંદેશના,
પ્રકૃતિપ્રભા જવ અધિક નિજ ભૂમિસ્વરૂપ વિલસાવશે,
પોતાની ભૂમિ કાજ કોને હૃદય પ્રેમ ન જાગશે ?

“ખહુ પત્ર પુષ્પ અને સુધાન્ય થકી ભરેલી ભૂમિ આ—
મારી હુતી, મારીજ છે, મારી રહેશે સર્વદા.”

જવ એ વિચાર હૃદય મહીં ઉદ્ધારા અધિક ઉછાળશે—
પોતાની ભૂમિ કાજ કોને હૃદય પ્રેમ ન જાગશે ?

એ માતના ક્ષણભર વિયોગ તણા દુઃખદ વિચારથી—

જેનું હૃદય રડશે નહિ ઉંડા અતી વિષાદથી—

તે મૂઢને શું માનવીમાં કોઈ પણ લેખાવશે ?

પોતાની ભૂમિ કાજ કોને હૃદય પ્રેમ ન જાગશે ?

તું માતા ! યદિ મુજ જન્મભૂમિ, તો મૃત્યુભૂમિ તુંજ થજે,
 મારા સકલ કર્મે, સકલ ધર્મે તું માતા ! તુંજ હજે,
 તુજ પૂર્વ મહિમાસ્તોત્ર મુજ હિરણ્ગીતો રેલાવશે,
 પોતાની ભૂમિ ડાજ કેને હૃદય પ્રેમ ન જાગશે ?

તુંજ છો.

— — — — —

(એક સંગીત)

હો છું હું તારે દ્વાર,
 મુજ સાર તુંજ છો ;
 આપ ના આપ લગાર
 આપનાર તુંજ છો.—હો.

કીધાં પાપ મેં અનેક,
 બુદ્ધો નીતિ માર્ગ છેક,
 ક્ષમા અર્પનાર એક—
 સર્વવાર તુંજ છો.—હો.

ચરણે ધરું શું લગવન ?
 રહ્યું છે શ્રધાનું ચેતન ;
 જીવમાત્રનું નિવેદન—
 પૂરનાર તુંજ છો.— હો.

જીવનવિણાના તાર—

તૂટ્યા સૌ ક્રમાનુસાર—

રહ્યો હે તારણહાર !

એક તાર તું જ છો—ઉભો

ડૂબે દિવાકર.

(ગઝલ)

અહો ! સાગરજલે ડૂબે દિવાકરરાજ ધીમેથી,
નમી નમી દર પલે ડૂબે દિવાકરરાજ ધીમેથી.

રૂપેરી કોર સાગરની કનકરંગેથી રંગીને—
ઝૂકાવે શિરનો સોનેરી મુહાગી તાજ ધીમેથી.

ડૂબ્યો છે અર્ધ તો ચે એ દિસે સામી દિશે જતો,
હસી સામેથી આવે છે અહો ! શશિરાજ ધીમેથી.

હૃદય આ એકનો જોઈ, બીજાનો અસ્ત જોઈને—
પ્રલાપે ગાન કુદરતનું હૃદય-આવાજ ધીમેથી.

પ્રેમીઓ જોલે નંદનકુંજ.

(રાગ સારંગ)

પ્રેમીઓ જોલે નંદનકુંજ ;
જોલે નંદનકુંજ,

પ્રેમીઓ જોલે નંદનકુંજ.

ઝીલે હિલય હૃદય રસપૂંજ,

પ્રેમીઓ જોલે નંદનકુંજ,

(સાળી)

સુંદર શોભા શુભ સજ્જ હસતી નવલ વસંત,

વિધવિધરંગી વસ્ત્રથી વિશ્વવિલાસ સુહંત,

પ્રેમીઓ જોલે નંદનકુંજ.

(સાળી)

ચૂંટી મનહર કુસુમને સ્મિત ઝીલતાં અવિરામ—

માનિની સુખ મધુર એ કૂંકે છે ઘનશ્યામ.

પ્રેમીઓ જોલે નંદનકુંજ.

પર

(સાખી)

લક્ષ ચૂકાવા દોડતી રાધા હસે અમાપ,
નુપૂરધ્વનિ સંગે મળી લેતો પ્રેમાલાપ.

પ્રેમીઓ જેલે નંદનકુંજ.

(સાખી)

આગળ દોડે રાધિકા પાછળ નંદનનંદ,
એ લીલા રણીઆમણી હસતી જૂએ વસંત
પ્રેમીઓ જેલે નંદનકુંજ.

પ્રતિ સુસંકલ્પે મનુજીવન-ઉદ્દેશ ભરજો,
 પ્રતિ વા વિકલ્પે તમ વિમલ ભક્તિની કરજો ;
 પ્રતિ શ્વાસે મારા સ્ફુરિત પ્રભુતાઅંશ કરજો,
 પ્રતિ નિશ્વાસે ને તમ ગૂઢ ધ્વનિને સુણવજો

આદેશ મારો એજ છે.

(હરિગીત)

આદેશથી શા પાઠંગો ભગવન્ ! મને સંસારમાં ?
 આ ભવ્ય દીસતી સૃષ્ટિમાં શું સાર કાંઈ હશેજ ના ?
 શું સર્વ અહીં મિથ્યાજ છે ? કે સત્ય પણ કેં છે અહીં ?
 શું ઉચ્ચતમ કેં સાધના સંસાર માર્હી છેજ નહિ ?

છે વત્સ ! છે સૌ સાધના સંસાર માર્હી પ્રાપ્ત છે,
 આદેશ મુજ માનવજીવનની પ્રતિ સ્થિતિમાં વ્યાપ્ત છે.
 “સૌ અન્યની સેવા કરે ને અન્યને માટે જીવે,”
 આદેશ મારો એક છે—આદેશ મારો એજ છે,

અધીર ૧

(ગઝલ)

ગંધ શું થાશે નહિ આ નેત્રનીર ?

શું જશે તેમાં ડૂબી આખું શરીર ?

સિંધુની લહરી ઉછળતી ચોતરફ,

તોય મળશે ના કદી-શું તેહ તીર ?

પાદપદ્મો ઇશ ! તમારાં વિકસે,

ધન્ય થાશે તો રૂદનજલ પલ્લુ ગલીર ?

કાંઈ નહિ તો યે કહી ઘો એટલું :—

“મુજને તારી ચિન્તા નથી લગીર.”

પાંજરે પૂરી ભૂલો છે ઇશ ! કેમ—

આપનેજ જપી રહ્યો છે કંઠ કીર ?

૧. મૈથિલી શરણુ ગુપ્તના એક હિંદી કાવ્ય ઉપરથી.

સ્તોત્ર.

— — — — —

(ગઝલ)

શ્રેયકારિણી, કલેશહારિણી, શ્રેષ્ઠ જે પૃથ્વીતલે,
સકલશાંત્રનિવારિણી વંદન તને છે મંગલે !

વીર પુત્રની જન્મદાત્રી, ધાત્રી ને સુખાલિકા,
સકલજગવિજ્યાતિની નિજ ધર્મના અંતુલિત બલે.

હૃદયસ્પર્શી પ્રેમશાયીકિત અનેક પરાક્રમે—
માત આલેખિત છે ઇતિહાસપટ તુજ ઉજ્જવલે;

સુક્ત હસ્તે પ્રકૃતિએ વેર્થું નિજ આદર્ય જ્યાં,
સુધનધાન્ય વિપુલ જહીં નજરે પડે છે સ્થલસ્થલે.

ગગનભેદી ધર્મગાથા ધોપ જ્યાં ગર્જિત થતા,
ધર્મધૂરાધારિણી તે તું જ માતા ! સુશ્લે !

જ્યાં સુલલના ધર્મગામિની જન્મ પામી અનેક છે.
પ્રેમ ને સુપુણ્યશાલિની તેજ તું મા ! નિર્મલે !

ત્રીશ કોટિ છે નમ્યાં તુજ ચરણતલ સંતાન મા !

કેમ હીણે માત તેને ? અન્ય સૌ હીણે ભલે.

પૂનઃ તે તુજ રિદ્ધિ સિદ્ધિ પ્રકટ કર ઉદ્ધાસથી,

સકલ પુત્ર ગળવશે તુજ ગાન મા । હિમાચલે.

પિતાની દયા.

(રાગ આશાગોડી)

આવી દયા તો નવ જોઈ પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

મેં તો જાણ્યું કે “જાણ જોઈ !” પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

મુજ અંતરનું દુઃખ દેખીને—

હર આપનું દ્રવ્યું રોઈ ; પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

શ્વાસલય્યાં આવીને લેટયા,

હૃદયપણું દીધું જોઈ ; પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

આવીને ધીરજ ગહુ દીધી,

આંખડી પ્રેમથી લેહોઈ ; પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

કુટ્યાણુ જ્યોતિ આપની પ્રભુ !

હૃદયપટે મુજ સ્થોમ ; પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

આવી દયા તો નવ જોઈ, પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

મેં તો જાણ્યું કે “ખાણુ જોઈ !” પિતા ! પ્રભુ !

આવી દયા તો નવ જોઈ.

પ્રશંસા.

(હરિગીત)

મીઠા વસંત ઋતુ તણા વાયુથી ચુમ્બિત મુગ્ધકર—
અર્ધા ખીલેલ ગુલાબનું સૌંદર્ય હીકું સુખકર.

‘તની આકાશ શીતળમાં સ્નાન કરી જે સ્વચ્છ થઇ—
એ મુગ્ધ કલિકા જાઇ કેરી રમ્યતા પણ દૃશ્ય થઇ.
ઝરમર ઝરંતી વૃષ્ટિ આછી જેહને નિમંલ કહે—
મેં જોયું છે એ હાસ્ય કરતું પુષ્પ ચંપકનું પ્રિયે !
અતી ઘેર શ્યામ વિશાલ બ્યોમે પ્રબલતાથી અમકતી
વિદ્યુત કેરી પ્રખર મેં સૌંદર્ય જ્યોતિને હીઠી.

સુન્દર અને સુસ્વચ્છ સલિલે જે ખીલે પ્રાતઃસમે—
એ સુમનોહર કમલ કેરી મેં છટા જોઇ રમે !
ગુલાબ, ચંપક, જાઇથી એ, કમલ ને વિદ્યુતથી—
લાગે વધુ મનહર મને સૌંદર્ય તુજ પ્રાણેશ્વરી !

જુદો છે.

(ગઝલ)

પ્રભુજી ને જૂદા તો તો બધો સંસાર જૂદો છે,
પ્રભુજી આવતાં પાસે જીવનનો સાર જૂદો છે.

હૃદય સારંગી એની એ પ્રભુ વિણ બેસૂરી બોલે,
અડે ને અંગુલી તેની રમે તો તાર જૂદો છે.

જીગર-ગુદશન દીસે છે આ મને માલિક વિના ખાલી,
પ્રભુ-માલિક વસે ને ત્યાં તો ખુશબો-ખહાર જૂદો છે.

નયન આંસૂ વહાવે જ્યાં ઉંડા દિલરા થકી ઉરના,
લૂછે આંસૂ પ્રભુ તો તો હૃદય-આભાર જૂદો છે.

જીવનસાગર મહીં વહેતાં ધૂધવતાં ધોર મોન્દમાં—
અરે ! મુજ હાથ ધરનારો એ તારજુહાર જૂદો છે.

જીવનસ્તોત્ર. ૧

(અનુષ્ટુપ છન્દ)

ના વિષાદી બની કોઈ વાણી મુજ પ્રતિ વદો:—

“માત્ર મિથ્યાજ સ્વપ્નું છે આપણું જીવવું અહો !”

ગર્વથી આત્મ દોરે જે તેજ હા ! મૃત લેખવો,
બાહ્ય દેખાય જેવી ના તેવી વસ્તુસ્થિતિ ગણો,

જીવવું આ નથી મિથ્યા, જીવવું અમ સત્ય છે
મૃત્યુ છે અંત તેનો એ સર્વથાજ અસત્ય છે.

“ઉદ્ભવ્યો માટીમાંથી તું, માટીમાં લય તુજ છે.”
આત્મ વિષે વદાયા એ શબ્દ ના મુજને દીસે.

સુખ કે દુઃખ ના લાઇ ! આપણો પથ સત્ય છે
સુખ કે દુઃખમાં લાઇ ! આપણો નવ અંત છે.

કાર્ય ઉત્સાહથી કિંતુ માર્ગ હા ! વિકટે કરો
ઉન્નતિના પથે બંધુ ! સુપ્રયાણુ હમે કરો,

૧ લોંગફોર્ડના એક કાવ્ય ઉપરથી.

ના વિશ્વાસે કદી રહેજો આશપૂર્ણ ભવિષ્યના,
વર્તમાને સ્મરો ના જે જે ગન્યું ભૂતકાળમાં.

શિવરાજા શિરે ધારી, ધારી ઉર વિશુદ્ધિને,
આચરો કર્તવ્ય સર્વે વત્તં માન તણા તમે.

જીંદગી આપણી થાવી શક્ય ઉન્નત ચત્તથી,
પ્રાપ્તિ તેની પ્રતિતિની સૌસ્તો મહાન ચરિત્રથી.

જીંદગી ઉચ્ચ એવીથી કાલના વિસ્તૃત રણે—
સ્પષ્ટ રીતે મૂકી જશું આપણા પદચિન્હને.

ચિન્હ એ જોઇને કોઇ અન્ય ગાંધવ આપણો—
ઉર ઉત્સાહ ધારીને કાર્યમાં વધશે ઘણો.

ખંધુ ! ત્યારે ઉઠો, જાગો, આચરો કર્તવ્યને,
કર્મ કરતાં કદી ખંધુ ! ના ગણો ભવિતવ્યને.

કાર્ય સાધો, કરો ચત્નો શુદ્ધ ચિત્ત થકી તમે,
ઘૈર્ય ધારી રહો ઉરે કાર્યના કૃણ કારણે.

ભારતલક્ષ્મી. ૧

(ગઝલ)

જય જનકજનની-જનની, જય ભુવન માનઅહારિણી,
જય ધરણી રવિકર સમુજજવલ, વિમલતા વિન્તારિણી !

દ્યોત તારા ચરણ તલ છે નીલ નીરધિ નીરથી;
જય અનિલકમ્પિત મનોરમ, શ્યામ અંચલધારિણી !

વ્યોમચુંખી ભાલ હિમગિરી છે, તુપાર કિરીટ છે,
જય જયતિ લક્ષ્મીસ્વરૂપા, દેવ્યદુઃખનિવારિણી !

પ્રથમ તો તારાજ ગગને સુપ્રભાત થયું અહા !
પ્રથમ વેદધ્વનિ જગાવ્યો તેં જ પુંડ્રપ્રસારિણી !

તારાજ વન-સવને પ્રથમ સુપ્રચારિતા હા ! થઈ હતી—
જ્ઞાન-ધર્મમયી કથાઓ સકલ અવસંહારિણી !

૧. સર રવિન્દ્રનાથ ટાગોરના એક કાવ્ય ઉપરથી.

ધન્ય છે મંગલમયી તું સતત્ દેશવિદેશને—
પાળતી દઇ અન્ન પ્રેમે હે ભવાર્ણવતારિણી !

જાહ્નવી યમુના સ્ખલિત છે સ્તન્ય તવ પીયુષ સમ,
જય અમારી દીવ્ય ધાત્રી, પતિતપાવનકારિણી.

રસ હરિનામનો.

(એક સંગીત)

મેંઘો મેંઘો રે રસ હરિનામનો,
મેંઘો મેંઘો રે જશ હરિનામનો

પીએ પ્યાલી લરી લરીને,
પીતાં કોણુ ધરાય એ ?
આવો મીઠો રસ તણ દધ
અન્ય શું પીએ—પાય રે ?
મેંઘો મેંઘો રે રસ હરિનામનો

પીતાં ઉઘડે નયન-મીટ ને—
સૃષ્ટિ-સાર સુહૃંત રે !
“જગતસેવા—લેણ ધરવો.”
એ વિચાર સ્ફુરંત રે !
મેંઘો મેંઘો રે રસ હરિનામનો.

મોહસ્વપ્ન સરી પડ્યું ને—

મરડ્યું આળસ અંગે રે !

“સેવા, સેવા” એ રણકારો—

હૃદય ખોલે રંગે રે

માંઘો માંઘો રે રસ હરિનામનો.

“રે પિતા ! રે જગતપાલક !

આ દયા તુજ અતુલ રે ।

તારી નામસ્મૃતિનું ફલ પ્રભુ !

ચિત્તશાન્તિ અમૂલ રે !”

માંઘો માંઘો રસ હરિનામનો.

માંઘો માંઘો રે રસ હરિનામનો,

હાં, હાં, રે માંઘો માંઘો રે રસ હરિનામનો,

માંઘો માંઘો રે જશ હરિનામનો,

હાં, હાં, રે માંઘો માંઘો રે જશ હરિનામનો.

માંઘો માંઘો રે રસ હરિનામનો.

જગદીશને યાચના.

(અભંગ)

જગતજીવન !	પતિતપાવન !
કેટલું રટન	હું કંઈ ?
પ્રેમદરશન	હે મધુસુદન !
આ વ્યાકુલ મન	ધ્રુષ્ટે સદા.
આશા તણું સુખ	અર્થવા અનુપ—
શું નિજ સ્વરૂપ	છાતું ધર્યું ?
ના, ના, જગદીશ !	એ તવ ચહીશ,
હું તો દિનનિશ	આહું તને.
કંઠે અનિવાર	ચાતું વારવાર,
તો શો છે વિચાર	એ તો કહો ?
પામું દરશન	તો ધરી ચરણ—
સર્વદા જતન	તેનું કંઈ.

આ ઉરબ્યથા
હા ! યથાયથા
હે જીવન સાર !
હૃદય-આગાર

કેમ અન્યથા
ધ્વંસિત્ થશે ?
આવો એક વાર
પાવન કરો.

ઉન્નતાવસ્થા.

(ગઝલ)

સહુ બંધન છૂટી જતાં પ્રભુની ભક્તિ મેં માગી,
અને તેના અચલ પદનો બન્યો ઉંડો અનુરાગી.

દીઠા સંસારના રંગો બધા કાચા, બધા કાચા,
અને અંતર પરમ સાચા પ્રભુજીની સ્મૃતિ જાગી.

પ્રથમ જે સ્થાનમાં વાસો ગણી ત્યાં જ્યોત મનમાની.
નિરખતાં સ્થાન જ્યોતિર્મય હીણી એ જ્યોતને ત્યાગી

બહુ યે વાસનાના પડ હૃદયપટ પર હતાં જામ્યાં,
પરંતુ ભક્તિજલ સીંચતાં સહુ એ વાસના ભાગી.

પ્રથમ માનવ તણી કૃતિમાં હૃદય સૌંદર્યને જોતું,
હવે પ્રભુની અમૂલ્ય કૃતિમાં દિસે સૌંદર્ય ઝુહાગી.

પ્રથમ તો મોહના સૂરો સુણીને ઉર રિઆતું,
હવે બસ ભક્તિના મીઠા સૂરોની લેહ છે લાગી.

બધી માયા, બધા મોહો, પ્રપંચો સૌ હવે છૂટ્યા,
અને 'પ્રભુ' નામની મસ્તી હૃદયમાં પ્રેમથી જાગી.

દશા આ સૌ અનુભવંતાં જન્યું ઉર ભક્તિમાં મશ્ગુલ,
અને જગદીશને ચરણે રહેવાની રજા માગી,

એક બાળકને જોઈને.

(મંદાકાંતા)

આવ્યું વિશ્વે હસતું હસતું—
જાલ ! તું હર્ષ ભાવે ;
રે ! રે ! કિન્તુ જગત હસતું—
માત્ર આડંબરે છે.

ઓહો ! બાપુ ! હસ તું, હસી લે,
ના મળે એ પછીથી,
ખોટું સર્વે વય તુજ વધ્યે—
પોષશે તું પ્રીતિથી.

આ સંસારે રમત રમતાં,
સર્વ રે ! સ્વાર્થ કેરી ;
ત્યાં અન્યોન્ય ક્યમ રહી શકે—
લાગણી પ્રેમપ્રેરી ?

કો જાણે આ જગત મહીં કે—
પ્રેમ પરમાત્મ પોતે ?

પિતાને યાચના. ૧

દયાદાન દેશો ? દયાધામ છો,
રમો ચિત્તમાં આપ તો રામ છો.
પ્રભો ! ભક્તિ દયો, શક્તિ દયો કે ન દયો,
મને એજ દયો, મુક્તિ દયો કે ન દયો.

ગુણાતીત છો કે નિરાકાર છો,
પ્રભો ! મુજ કાળે તમે સાર છો.
સાહુ ઠામ છો સૃષ્ટિમાં ને વસ્ત્યા—
પૂનઃ દૃષ્ટિથી છો કહો કયાં જૂદા ?

તન્ને શૂન્યતા ઇશ ! સાકાર છો,
પૂનઃ રૂપમાં ભાવ—વિસ્તાર છો.
ગન્યાં ચર્મના ચક્ષુ પણ ધન્ય છે,
ન નેશે વિના આપ કેં અન્ય એ.

૧ મૈથિલી શરણ ગુપ્તના એક હિન્દી કાવ્ય ઉપરથી.

ખડુ જન્મનો હાય ! વિશ્લેષ છે ?
 કહોને હજીયે રહ્યું શેષ છે ?
 ન ચિંતા જૂદો આપથી હું રહ્યો,
 સદા આપનું ધ્યાન ધરતો રહ્યો.

વ્યથા જ નથી ભૂમિને ભારની,
 નથી તો મને ભીતિ સંસારની
 તમારા જગદ્રાજ્યમાં ભીતિ શી !
 પ્રભો ! મુજ કાળે નવી નીતિ શી ?

તમારું જગદ્રાજ્ય એવુંજ રહે,
 સદા આપના પ્રેમને એ થકે.
 વધો શાન્તિજેવી વિધુની કળા,
 સહુના ભલામાં ભલું મારું હા !

મને ધ્યાન દ્યો, જ્ઞાન દ્યો કે ન દ્યો,
 ગિરાગાન દ્યો, માન દ્યો કે ન દ્યો,
 તમારા ગુણુગ્રામ ગાયા કરૂં,
 તમારા ગુણોમાંજ માયા ધરૂં.

નથી લાલસા હે પ્રભો ! વિત્તની,
મને ચેતના જોધગે ચિત્તની.
ભલેને જરા યે ન દયો સંપદા,
રહે આત્મવિશ્વાસ પૂરો સદા.

નથી માગતો હીર કે હેમ દયો,
દીધું વિશ્વ તો વિશ્વનો પ્રેમ દયો,
ભલે દુઃખ, આપત્તિઓ ઘેરી દયે,
નહિ ઉર દુર્વૃત્તિઓને ગ્રહે

રહું સર્વદા દુઃખમાં, શોચ શો ?
તમારું દીધું દુઃખ, સંકોચ શો ?
નહિ લેશ મૃત્યુ થકી હું ડરું,
યદિ આપના ગુણ ગાતાં મરું.

તમે મુજ શાન્તિ તણું ધામ છો,
તમે દાસનો એક વિશ્રામ છો,
ભિખારી હલો છું, જરા ધ્યાન દયો,
ન દયો કાંઈ તો દૃષ્ટિનું દાન દયો.

તું કેવી હતી ?

(ગઝલ)

પૃથ્વીપટઉજ્જ્વલિની હતી, પતિતપાવનકારિકા,
વિપુલવલવશાલિની હતી, મંગલા, ભવતારિકા.

સકલ શુભ ધર્મની શુચિતા શ્રેષ્ઠ ભાવે વસી હતી,
શ્રુતિસ્મૃતિ સુમાન્ય હતી શ્રી કલેશની સંહારિકા.

ગૌરવે પરીપૂર્ણ હતી, હતી નિપૂણ સકલ કલા મહી,
સંયમાવત્રી કર્મની હતી સકલ દુઃખહારિકા.

સકલ વિદ્યા, સભ્યતા, સુકલા અને કૌશલ્યની—
દેશ પૃથ્વીના સમસ્ત મહી હતી સુપ્રચારિકા.

શાસ્ત્ર ને સંગીતકારે કુશલથી હતી પૂર્ણ તું,
સુકૃતિ જેની હતી શંસય સકલ વિદારિકા.

હતી અતુલ ઐશ્વર્યભરી તું, તદ્દપિ પૂણ્યમયી હતી,
 નિજ સુવાતાવરણથી હતી સકલ અઘસંહારિકા.

સમૃદ્ધિ, ગૌરવ અને તુજ પૂણ્યની એ સ્મૃતિથકી—
 ઉછળતી સુભાવનાઓ તુજ પ્રતિ શુભકારિકા.

અભિલાષ ૧

જે હું થાઉં વૃક્ષ લતા બનીને પ્રિય ! મળજે
લેતાં પ્રેમપ્રમોદ સંગમાં રંગે ખીલજે.

જે હું થાઉં કુસુમ કુંજમાં સરસ મુગંધિત,
તો બનીને મકરન્દ સદા રહેજે અન્તઃસ્થિત.

જે હું થાઉં કર્મલોગથી કાળો વિષધર,
તો પ્રાણાધિક ! મહામૂલ્ય મણી થાજે શિર પર.

મૃત્યુ પામીને થાઉં યદિ હું પહાડી પથ્થર,
તો પ્રિય ! થાજે વિમલ સુશીતલ ગરણું સુંદર.

જે હું થાઉં સ્વચ્છ સરોવર મીઠા જળનું,
તો ધરજે પ્રિય ! રૂપ પ્રકુલિત અમાળ કમળનું.

નીલાકાશ અનંત મહીં મળી જાઉં જે હું,
ઈન્દુરૂપ નિષ્કલંક તમને નિરખીશ તો હું,

૧ હિંદી ઉપરથી.

ને હું થાઉં અતી ગંભીર સાગર તો પ્રિયવર !
 દર રહેજો યાની મંબુ અમુલ્ય મોતી મનહર.

પ્રતિ રૂપમાં, પ્રતિ સ્થળમાં નવ થાજે ન્યારા,
 સર્વ સ્થિતિમાં ધન્યછતીજ તમને હું ખ્યારા !

સંકલ્પ,

(હરિગીત)

મુજ જીવન કેરું લક્ષણિન્દુ આજથી પરમાર્થ હો,
 મુજ સકલ મુખો, સકલ સ્વાર્થો, આજથી શેષાર્થ હો.
 મુજ દેહ માહીં રગરંગે 'સેવા'નું રક્ત ચલિત હો,
 પ્રતિ સ્મરણ તંત્રી માહીં 'સેવા' આજથી ગૂંજીત હો.

નિજ રાષ્ટ્રહિતે આજથી પ્રતિ પળ મહારી વ્યતિત હો,
 ઉત્કૃષ્ટ હો મુજ સૌ વિચારો, કાર્ય સંગે ગ્રથિત હો,
 આચાર કેરો સકલ સૂત્રો આજથી ગતિમાન હો,
 કર્તવ્યજવાલા માહીં લક્ષ્મિભૂત સૌ અભિમાન હો.

આપત્તિમય પ્રતિ અસ્તકાલે હૃદય મુજ સુધીર હો,
 ઉજ્જવલ સદા પરહિત અર્પિત મુજ જીવનદીર હો,
 વિસ્તૃત વધુ દિનદિન મુજ પરમાર્થી કર્મપ્રદેશ હો,
 આદેશ તુજ પ્રભુ ! સાધવામાં ન્યૂનતા નવ લેશ હો.

મુકાબલો.

(ગઝલ)

તમારો માર્ગ જૂદો ને અમારો માર્ગ જૂદો છે,
તમારો સ્વાર્થ જૂદો ને અમારો સ્વાર્થ જૂદો છે.

તમારું લક્ષ આ દુનીઆ, અમારું લક્ષ પર દુનીઆ,
અમારો તો તમારા રાગથી વિરાગ જૂદો છે.

ફના સંસારના સુખો તમે રે ! પામવા મથતા,
જગત કલ્યાણને માટે અમારો ત્યાગ જૂદો છે.

પ્રભુએ તો અમોને ને તમોને એ હૃદય આપ્યું,
મગર અમ દિલ તેણે તણે ઘડ્યો કેં ભાગ જૂદો છે.

સદા પરમાર્થમાં રાજી અમારું આ જીવન સાદું,
અમારા જીંદગી-નકશા ઉપર કેં ડાઘ જૂદો છે

પશ્ચોત્તર. ૧

(સવૈયા)

બાલકનાં નયનો પર આવી—

લેતી જે નિદ્રા વિશ્રામ

વિદિત શું છે ક્રોધને જગમાં—

તે દેવીનું પાવન ધામ ?

નિર્જન વન હોયે ક્રોધ જ્યાં—

થાય સદા ખંદોત પ્રકાશ,

ક્રોધ કુસુમની બે કળીઓની—

વચ્ચે ત્યાં છે તેનો વાગ.

બહુ સમયે બાલકનાં ઓળટો—

પર ચમકે સ્મિતનું નિશાન,

શું ક્રોધ દેખાડી શકશે—

તે સ્મિતઉદ્ગવનું સંસ્થાન ?

બાલશશિનાં ફિરણ થયાં તાં—

જઘને શરન્મેઘમાં લીન,

સૌથી પહેલાં ઉદલવ પામ્યું—

ત્યાંથીજ તે મૃદુ સ્મિત નવીન.

તેથી નિજ ધામ તણ નિદ્રા—

આમ જગતમાં ઘૂમી રહી,

ને તેથીજ તે સ્મિતની રેખા—

હોઠ મનોહર ચૂંમી રહી.

દિલાસો. ૧

(ગઝલ)

સુખો જાતાં અરે ! શાને નકામો ભાઈ ! તું ખૂરે ?

જૂડી આશા ધરે શાને વિધિના હસ્તથી ફૂરે ?

અમુક સુખો વિધિ તુજને કદી નવ આપશે ભાઈ !

પછી સુખો સહુ સાથે કહેને કેમ એ પૂરે !

હું આકાશે ધનુષ ને પાંદડાં પર જોઈ આકળને,

ગહે કે એ વહે શાને પૂછીને લાલ છે શું રે ?

ફરી એને નિરખવાને બની સ્થિર હિલવું શાને ?

પ્રકાશિત એ થશે નિશ્ચ અહીં કે કોઈ સ્થળ દૂરે.

❦

સિદ્ધાર્થનો ગૃહત્યાગ.

(હરિગીત)

આકાશ માહીં પૂર્ણિમાનો ચન્દ્ર સ્મિત વરસાવતો,
શાન્તિ ભરી પૃથ્વી પરે સુધા અનેરી સિંચતો,
પ્રતિ વૃક્ષ પત્ર પરે સુહાસ્રી કૌમુદી શી ચમકતી ?
વિધુર્ણિજની શ્વેત પ્રભા સરવારિ પર શી ચમકતી !

સિદ્ધાર્થ રાજકુમાર જાગે શયન ગૃહમાં એ સમે,
ઉઠતી હૃદય માહીં વિચારપરંપરા એને દમે.
કરતી પ્રવેશ રૂપેરી રેખા આંદનીની ગૃહ મહીં,
સન્મુખ સૂતી સુન્દરીને મુખ રમે એ શી તહીં !

ત્યાં મોહને વંરાગ્ય વચ્ચે જૂલતો કુમાર એ,
“મૃદુ તનુ લતા આ કયમ તજાએ ?” એ કરે વિચારછે.
ત્યાં રાજપદની તુલના સન્યસ્ત સંગે એ કરે,
પ્રહ્લાંડ રૂપની સંગ પ્રરતુત રૂપની તુલના કરે.

“હું શું ગ્રહું ને શું તર્જું?” મન્યન ઉરે એ હલખલે,

“સંસારને જસ તારવો” તવ ભાવ ઉર એ ઉછળે.

“આ મોહ કેરો પાશ મારે હૃદયખલથી કાપવો,

“શુભ સત્ય કેરો પંથ મારે જગતને દેખાડવો.

“સંસારની માયા થકી ભૂલી પડેલી અંગના !

આ દોષ ગણતો કર ક્ષમા એ દોષ પ્રાણાધારના.

તણ સ્થુલ મારે સુક્ષ્મની કરવી હવે સુઅર્ચના,

તણ ક્ષણિક સુખને ચીર સુખની કરવી મારે સાધના.

હે સ્મિતસુન્દર ખાલ ! જગના ઘોર દુઃખથી અજાહે !

માઅંકમાં સુસુપ્ત, સ્નેહસુખે સરલ સુમગ્ન હે !

જાણીશ જ્યારે જગત કેરાં હૃદયભેદી દુઃખને—

આ સ્મિતને, આ સરલતાને, તણશ સર્વે સુખને.

હું જાઉં છું હે સુપ્ત જન ! ગૂઢ સત્યના કિન્નરવલ પથે,

અંધારને ભેદી હવે ઉર જ્યોતિ જોવાને મથે ”

એવું વહી નયને સજલ, દાખી સકલ વિપાદને—

સિદ્ધાર્થ નીકળ્યો મંદ પગલે ત્યાગી નિજ પ્રાસાદને.

રૂપેરી ચન્દની પેલી.

(ગઝલ)

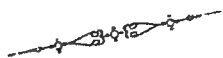
અહો ! સાગરકરે જેલે રૂપેરી ચન્દની પેલી,
મનોહર કેં નૂરે જેલે રૂપેરી ચન્દની પેલી.

સુણે સાગરસખાનું ગાન, ધરીને એક મનથી ધ્યાન,
ખનીને મુગ્ધ ભૂલી ભાન રૂપેરી ચન્દની પેલી.

સખાકર ઢાળીને નિજ અંગવહે છે રનેહપૂર અભંગ,
અનુભવતી મીઠા સુખરંગ રૂપેરી ચન્દની પેલી.

જગતના કાનુનો ફૂરે મગર સુખ ક્યાં પૂરે પૂરે ?
દિવસ થાતાં હઠે ફરે રૂપેરી ચન્દની પેલી.

નૂતન વર્ષે સંકલ્પગ્રહણ.

(હરિગીત)

આ અર્ધરંગી રક્તરશ્મિમાલિકાની સન્મુખે—
 આને નૂતન વર્ષે ગ્રહું સંકલ્પ મંગલકર સુખે
 તારી પ્રભો ! પ્રતિ ધારણા મુજ હૃદય કેરું લક્ષ હો.
 તારી પ્રતિ આજ્ઞા વળી મુજ જીવનનું સાકલ્ય હો.
 તુજ ઇષ્ટ ધર્મનિયમ તણું પાલન સદા મુજથી હજી,
 શ્રદ્ધા પ્રસન્ન કરે તને એવી ઉરે મમ ઉદભવો.
 જે હૃદય કેરી સત્ય ભક્તિથી ત્યાં તુજ ભક્ત ગણું,
 ઉર સાગરે મમ ઉછળજે તેના તરંગો એ ગ્રહું
 સત્કર્મ કેરી સાધનામાં હૃદય મુજ લીન હો યથા,
 હો દોષના સ્વીકાર અર્થે હૃદયગલ પ્રાપ્ત તથા,
 સ્થિતિ પ્રતિ જીવન તણી અંતોષકર હો મુજ ને,
 તારું હીથેલું સુખ કે હુંખ ચીર મુદકર હો મને.

પ્રભુની કૃપાઓ.

(અનુષ્ટુપ છન્દ)

સર્વ તારી કૃપાઓ હું કેમ વિસ્મરું હે વિભો !
ઉંડી ઉંડી કથાઓ તે કેમ ભૂતું મહાપ્રભો !

પ્રકૃતિની સર્વ વસ્તુ તે રચી ગુજ કાજ છે,
ચંદ્ર ને સૂર્ય, તારાઓ, સિંધુ પૂર્ણ વિશાલ જે.

સાધવા તુજ આદેશો ફેવફેવ ! જગે બધા...
તે બહુ કાર્યસાધિની શક્તિ આપી કરી કૃપા,

ઉરના આનંદ ઉંડા, બુદ્ધિનો સુવિદાર જે,
આત્મનાં ઉર્જ્યનો ઉંઘાં તે હીધાં અવિનાશ છે !

ઉચ્ચ શક્તિ સહેવાની, ને પ્રભાવરી ભાવના,
ને બીજા ઉચ્ચ સદગુણો તારી વિશ્વવિભો ! કૃપા.

સંકટે જે મહા શક્તિ ધૈર્ય આપીં ઉગારતી,
હે પિતા ! કોણ આપીં એ તુજ વિભુ શંકે કદી ?

ગુંથું આદેશ તારો હું પ્રવૃત્તિ પ્રતિ મુજમાં,
ઉચ્ચ એ પ્રવૃત્તિ દ્વારા પામું નિવૃત્તિ તુજમાં.

તારી અપેલી શક્તિનો હું કરું સદ્વ્યય પ્રભો !
ધર્મ એ, પ્રવૃત્તિ એ, સાર જીવનનો ભણો.

આપ વિણ જીવનપતિ !

(હરિગીત)

નજરે પડે નહિ કિરણો જો સૂર્યનાં પ્રાતઃસમે—
તો શી રીતે વિકસિત થઈને કુમુદિની હૃદય રમે ?
જો જલ તારું સિંચન ન થાયે રમ્ય હૃદયને સખે !
એ રમ્યતા તો કેટલા દિન પ્રાણપતિ ! કહોને રહે ?

સર્વાંગ સુન્દર પુષ્પ હો, પણ હો પરાગ વિનાનું જો—
તો કોણ આદર નાથ ! કરશે પુષ્પનો એવા કહો ?
હો રમ્યતા મુજ જીવનની, હો પુષ્પને રશિમ વળી—
તો શી રીતે જીવી શકું હું આપ વિણ જીવનપતિ ?

હવે તો ઉગારો નાથ !

(ગઝલ)

પ્રગલ્ભાનલેથી આવા ઓ નાથજી ! ઉગારો,
હું ક્યાં પ્રભુજી ! જાઉં એ તો જરા ઉગ્યારો.

આકાશ રે ! આશાનું સર્વાંશ શ્યામ હીસે,
તેમાં પડે ન નજરે એકે અરે ! ચિતારો.

ચારે તરફ ઉછળે છે સાગર તણા મોજાંઓ,
તો થે નથી દેખાતો નજરે જરા કિનારો.

જડતું ન કાંઈ સાધન વિશાલ સાગરે આ,
દિલની દયા ખતાવી તારો દયાળુ ! તારો.

આશા ધરી રાખું તો પૂરી થયે પ્રભુજી ?
ખહ્માંડના માલિક વિણ કોનો લઉં સહારો ?

વિપદ ભલે આવેને આખા જગતની સાથે,
પણ એટલું ખસ કહી દો :-“તારો હું ને તું મારો.

શ્રદ્ધા ધરી રાખી પણ ઉર હલનદ્યુનું પ્રભુ । બહુ
આવો વિના વિલંબે, ઉંડી વ્યથા નિવારો.

આપો ન આપો તો ચે ભિક્ષાનું પાત્ર આવી --
હું બારણે તમારે દિનરાત બેસનારો.

૫૩.

(ગઝલ)

કહે નિસ્તેજ કયમ જ્યોત્સના સુખુદ્ધિની કરી લીધી ।
સ્થિતિ આ હાનિકારક કયમ કહો સ્વીકારી છે લીધી ?

સુહૃદ્ગવલ ભાવનાઓમય ગુમાવી સ્વતંત્રતા સૌથે,
રૂઢી રૂપી કુર રાક્ષસીને ગણી રમણી વરી લીધી ?

રમકડાં સમ તમારાં પુત્ર પુત્રીઓ વરાવાની—
અતી તીક્ષ્ણ છૂરી શાને કહો હસ્તે ધરી લીધી ?

ભૂલી આદર્શ કુળદાતા પ્રથા પ્રહાયર્થની ભાઈ !
નમાલાં બાળલસોની મળ જૂઠી ગ્રહી લીધી ?

ખરાં કુળદાયી દાનોને ભૂલીને સર્વથા ખંધુ !
મરણ ને લસના ખોટા વરાની રીત ખરી કીધી ?

પ્રભુએ સોંપી જે કન્યા જતન કરવા રૂઢી રીતે—
કહો કયમ વેચવા તેને દગાબાજ શીખી લીધી ?

ગુમાવી ભાવના ખુદ્ધિ ગુમાવી આત્મની શુદ્ધિ,
 નકલ ખોટી કરી કરીને સહુ સિદ્ધિ તજી દીધી ?

જગત ઇતિહાસને વાંચી મને કહો એટલું ભાષ !
 “રહી વિચારહીન કોણે જગતમાં ઉન્નતિ કીધી ?”

તું પ્રભુ ! તું.

(પ્રભાતીર્થ)

ધનવિલવકાન્તિદા
સકલસુખશાન્તિદા

આ પ્રભાતે તને,
હૃદય તાને રમે,
શૌર્ય ને શક્તિ તું,
પ્રેમમય વ્યક્તિ તું

સકલ ગુણજ તું
એક સર્વજ તું

દીનઆધાર તું
સિદ્ધિ ને સાર તું

તું શ્રુતિ, તું સ્મૃતિ,
તુંજ સૃષ્ટિપતિ

ભકતવિશ્રાન્તિદા,
તું પ્રભુ ! તું

આત્મ પ્રેમે નમે,
“તું પ્રભુ ! તું.
પુણ્ય ને ભક્તિ તું,
તું પ્રભુ ! તું

સકલ ભર્મજ તું,
તું પ્રભુ ! તું

પાપીને તાર તું
તું પ્રભુ ! તું.

તું ગતિ, તું મતિ,
તું પ્રભુ ! તું

હૃદય દોર્બલ્ય જ્યાં
તું જ મુજ સ્થાયમાં

ગુણ તારા પ્રભો !
વાણી તે તું જ તું

પ્રકટ પ્રભુ થાતું ત્યાં—
તું પ્રભુ ! તું.

શી રીતે વર્ણવું ?
તું પ્રભુ ! તું.

કીર્તિગાન.

(ગઝલ)

કયા જને ગાયાં નથી સંપત્તિમાં કે વિપદે—
સ્વભૂમિનાં કીર્તિગાનો મસ્ત ને ગર્વિત હૃદે ?

પ્રતિ ધ્વનિથી ગાનના એ રોમરોમ ન જાગતું—
કયા ઉદે સંપૂર્ણ ભાવે વિરત એના સુમદે ?

સૂણતાં અદ્વપાંશ ગુણ, થાતું ન મગ્ન શનાંશ કો ?
અનુભવ્યું કોણે ન નિજ ભૂમિનું ગૌરવ પ્રતિ પદે ?

ગાનમાં તન્મય થતાં, વળી ઉચ્ચ સ્વરથી ઉન્મત્ત—
નિજ ભૂમિપ્રેમની પરાકાષ્ટા ન જાગી કયા હૃદે ?

ગાનના એ કર્ણુરસથી દેશહિતનાં અશ્રુઓ—
કયાં નયનથી ન ટપકયાં જાણ્યે અજાણ્યે અનાહુદે ?

તું મારી મેના !

(અંજની ગીત)

(૧)

સ્વામીસેવા પ્રેમે કરતી,
દુઃખડાં સૌ સ્વામીના હરતી,
સ્વામીઉરે શાન્તિ ભરતી,
તું મારી મેના ।

દેવાંશિની સુઆર્યા તું,
ગૃહધર્મે નિપૂણ કાર્યા તું,
ભારતની હા ! સુભાર્યા તું ;
ગુણો એ એના.

(૨)

શબ્દે તારા ગૃહ ઉજળતું,
હાસ્યે તારા પુણ્ય ઉભરતું,
જગ સૌ તારા કર્મે નમતું ;
પ્રભુતા શી તારી ?

૧૦૩

“સ્વામી” વદતાં શુભ સુખ મળતું,
સ્વામી મળતાં વધુ સુખ લળતું,
સ્વામીથી સ્વામીપદ જડતું ;
એવી તું મારી.

પ્રભુની સમીપે.

(ગઝલ)

આવ્યો પ્રભુ ! હું છું અહીં અર્ધો બની ઘેલો,
આલ્યો બહુ, થાક્યો નથી, મનનો નથી મેલો.

દુનીઆ મથે આગી વિભવ, ધન, કીર્તિને માટે
અણમૂલ નથી તુજથી કંઈ હું એજ શીખેલો.

બની મસ્ત જે તુજ નામને હરદમ રહ્યા રટતા—
હું તેહનો પકડો અરે પરમેશ ! છું ચેલો.

આવ્યો પ્રભો ! હું આહીં છું ઉરશાન્તિને માટે,
ઝાળે લયંકર દુઃખની હું તો છું દાઝેલો.

લગવાન ! કરૂણા લાવથી જોળા મહીં લઈ લ્યો,
તાજે કરો ને પ્રભુ પૂનઃ આ શુષ્ક ઉરવેલો.

લટક્યો બહુ પણ પ્રાપ્ત નવ ઇચ્છિત થયું ક્યાંહી,
હરદમ હવે હું તો રહું તુજ પાય ઝૂકેલો.

બસ, ચંહાઈં તુજને ને સદા ભક્તિ કરું તારી,
 મુજ હિરને અડક્યો પ્રભો ! તુંજ પ્રેમનો રેલો.

આનંદની મસ્તી અજળ હિરે રહી દેલી,
 બસ તુંજ, તું, તું, તું હવે સર્વ ત્ર પ્રસરેલો.

જે પારણાની દોરી આલે તેજ તારે દેશને

(હરિગીત)

નિજ ખાલને પોઢાડવા ગીતો મધુરાં બોલતી,
કોમલ કરે દોરી ધરી ધીમે ધીમે હિંચોળતી ;
એ ગૃહિણીનું દર્શન જગાવે ઉર.વિચાર વિશેષને :—
“જે પારણાની દોરી આલે તેજ તારે દેશને.”

જે હસ્ત નાબુક દીસતો તેમાં અતુલ ગલ છે ભયું,
જે હૃદય કોમલ દીસતું અદ્ભુત મનોબલ ત્યાં ભયું,
જે આળકલેરો કાપતી કાપેજ તે ભુમિકલેશને,
“જે પારણાની દોરી આલે તેજ તારે દેશને.”

આવ્યા હરિ.

(હરિગીત)

સૂતો હતો, આવ્યા હરિ, કેં સ્પર્શ મુજ અંગે કીધો,
હું ભાગ્યહીણો તોય રે ! તેવીજ રીત સૂતો રહ્યો.
ખેઠો હતો, આવ્યા હરિ, મુજ હસ્ત પ્રેમે ગ્રહી લીધો,
હું જડ સમો રે તોય ત્યાં બાણ્યા વગર ખેઠો રહ્યો.

હિલો હતો, આવ્યા હરિ, કેં સાન કીધી હસ્તથી,
હું તોય ના પાછળ ગયો, હિલો રહ્યો ત્યાં સ્થિર બની.
ગાલ્યો જતો કેં માર્ગ જૂઠો, દોડતા આવ્યા હરિ,
મે હસ્ત ગ્રહી અલી લીધો, ખેંચી ગયા તે માર્ગથી.

વિદાય.

(ટ્રોટક)

કંઈ કૂલ ધર્યાં ઉરનાગ તણાં,
કંઈ અંતરનાં સુણુવ્યાં સુગીતો,
કંઈ પ્રેમ દીધો ; રહી હોય મણા—
ચહી માફી વિદાય હવે લઈ તો.

સમાપ્ત.

આ પુસ્તકના અગાઉથી

ગ્રાહક યનારનાં નામે.

કલકત્તા

નકલ

ગ્રાહકનું નામ.

૨૫	શેઠ જેઠાભાઈ જેઠાંદ
૨૫	એક જરથોસ્તી ગૃહસ્થ
૨૫	એક પારસી ગૃહસ્થ (મી. ઇ.એન. કાંગા મારફતે)
૨૫	ભાઈ દયાળ નથુ
૨૫	ભાટીઆ વૉલન્ટીઅર કોર (કલકત્તા)
૧૦	શેઠ ગોપાલદાસ વીરજી
૧૦	„ હરીદાસ ગોકલદાસ
૧૦	„ ત્રીલોવન હીરાચંદ
૧૦	„ એસમાન જમાલ
૧૦	„ જેઠાભાઈ રાઘવજી
૧૦	„ સીદીક જમાલ
૧૦	„ જાનમહુમદ ગાંગજી
૧૦	„ મેઘજી લઘા

- ૧૦ શેઠ કુરપાલ હરશ્રી
 ૧૦ „ ઉમરશ્રી રાયસી
 ૧૦ „ કરસનદાસ માધવદાસ
 ૧૦ „ લક્ષ્મીદાસ પ્રેમજી
 ૧૦ „ ગોરધનદાસ પુરુષોત્તમ
 ૧૦ „ ત્રીલોચન અંદરજી
 ૧૦ એક ભાટીઆ ગૃહસ્થ
 ૧૦ શેઠ કેશવજી-કુંપની
 ૧૦ ભાઈ દ્વારકાદાસ મૂલજી
 ૧૦ શેઠ નારણદાસ દયાળ
 ૧૦ ભાઈ ગોરધનદાસ ત્રીકમદાસ પમાણી
 ૧૦ „ નરોત્તમ ગોકલદાસ
 ૧૦ „ સંગીતાચાર્ય
 ૫ શેઠ દામોદર કન્યાજીજી
 ૫ „ માધવલાલ ધારશી
 ૫ „ ત્રીકમજી જીવણદાસ
 ૫ „ જેઠા લલા
 ૫ „ કુંવરજી ભોળા
 ૫ „ વી. દામોદર
 ૫ „ ડોસાભાઈ લાલચંદ
 ૫ „ હરીવલભદાસની કુંપની
 ૫ ભાઈ હીરાલાલ મહેતા

- ૫ લાઇ ઇ. એ. ઉમરજી
 ૪ શેઠ ખીમજી હંસરાજ
 ૨ લાઇ મીરજી મહમદ
 ૨ „ મોહનલાલ પુરોહિત
 ૨ „ મોહનલાલ રણછોડજી
 ૫ „ માણિકલાલ દેવશંકર હાથી
 ૪ „ ત્રીકમદાસ દામજી
 ૧ „ ઇ. એ. દાદાભાઈ
 ૧ „ આઈ. એ. માલ
 ૧ „ જગમોહનદાસ સોભાગચંદ
 ૧ „ નારણદાસ ગોરધનદાસ
 ૧ „ ચત્રભુજ ડોસા
 ૧ „ નગીનદાસ હરખચંદ
 ૧ „ જગમોહનદાસ મૂલજી
 ૧ „ મનમોહનદાસ લીલાધર
 ૧ „ દેવચંદ હીરાચંદ
 ૧ „ તેયુખ હાજી ધરમાઈલ
 ૧ „ અલી સુલેમાન
 ૧ „ મણીલાલ મોહનલાલ
 ૧ „ ઈસુક મહમદ
 ૧ „ હંસરાજ લાલજી
 ૧ „ જગનલાલ વૃજલાલ

- ૧ ભાઈ અમૃતલાલ ઘેલાભાઈ
- ૧ „ ત્રીકમદાસ ડાહ્યાભાઈ
- ૧ „ નવલશંકર વૃજલાલ
- ૧ „ નાનાલાલ વલભદાસ
- ૧ „ લક્ષ્મીદાસ દેવીદાસ
- ૧ „ રામનાથ શીવરત્ન શુકુલ
- ૧ „ નાનુભાઈ છખીલદાસ
- ૧ „ રણછોડદાસ મોરારજી
- ૧ „ મણીલાલ મોહનલાલ ભટ્ટ
- ૧ „ ચાંપશી વિઠ્ઠલદાસ જસાણી
- ૧ „ કેશવજી લાલજી
- ૧ „ કાનજી કેશવજી
- ૧ „ હરીસીંગ કેશવજી
- ૧ „ ચત્રભુજ કાનજી
- ૧ „ મોહનલાલ ધરમશી
- ૧ „ સોમચંદ ઉજમશી
- ૧ „ પોપટલાલ રામજી
- ૧ „ પરશોત્તમ દેવજી ગાંધી
- ૧ „ ચત્રભુજ અંતરીઆ
- ૧ „ હીરાલાલ ગોરધનદાસ
- ૧ „ લક્ષ્મીદાસ લાલજી
- ૧ „ સી. એમ. જરીવાલા

- ૧ લાઈ વસનજી ટોપણુ
- ૧ „ કેશવલાલ હરગોવિંદ
- ૧ „ ખીમજી વીરચંદ
- ૧ બાળુ જગન્નાથપ્રસાદ
- ૧ „ ભૂરામલ
- ૧ લાઈ વંદ્રાવન ભગવાનજી
- ૧ „ અમરચંદ બેચર
- ૧ „ પ્રાણુલાલ આંખશી
- ૧ „ લખમશી રતનચી
- ૧ „ ગીરધરલાલ ગોવિંદજી
- ૧ „ જગજીવન શીવલાલ
- ૧ „ અખ્ખાસલાઈ માહમદ હુસેન
- ૧ „ છોટાલાલ તારાચંદ
- ૧ „ પ્રભુદાસ જગજીવન
- ૧ „ લીલાધર પ્રેમજી
- ૧ „ હરિલાલ મોહનલાલ કરમચંદ ગાંધી
- ૧ „ રામદાસલાઈ
- ૧ „ લાલજી જયચંદ
- ૧ „ મેઘજી મનજી
- ૧ „ વજેશંકર હીમતરામ ઘોલડીઆ
- ૧ „ લાલશંકર અમૃતલાલ

[૬]

મુંબઈ.

- ૫ શ્રેઠ વસનજી મનજી
૨ „ ગોકલદાસ નારણજી
૧ „ ચૌધરજી ચાંપશી
૧ ભાઈ ચંદુલાલ ખુલાખીદાસ

તેમજ ગુરુજીના લોકો દેખાડ્યાનાં
મ. રૂ. ૬૬.

Harty. Welcome to
them

21622